

METODICKÉ DOPORUČENÍ K PRIMÁRNÍ PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

PŘÍLOHA 18 – RIZIKOVÉ SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Mgr. Pavla Dobešová, Ph.D., prof. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.,
doc. PhDr. René Szotkowski, Ph.D.

ÚVOD

Jako rizikové sexuální chování lze označit **projevy v oblasti sexuality dítěte, jež s sebou nesou zdravotní, sociální, psychologická, výchovná aj. rizika**. Ta mohou závažně ovlivnit zdraví dítěte i jeho další psychosexuální vývoj (probíhá v etapách, každá z nich má svá specifika). **Řadíme zde předčasný začátek pohlavního života, promiskuitu** (časté, náhodné a nezávazné střídání sexuálních partnerů)[78], **anonymní sex** (sex s neznámým člověkem), **prostituci** (sex za úplatu), **nepřiměřené projevy sexuality** vůči vrstevníkům, dětem, dospělým (např. agrese, nátlak, obnažování či masturbace na veřejnosti i online, obscénní chatování) a **realizaci rizikových sexuálních praktik** (krvavé sexuální praktiky, nechráněný orální/vaginální/anální styk atd.). S uvedeným souvisí **riziko přenosu pohlavní nákazy i otázka nechtěného těhotenství** či **sexuálního zneužívání ve všech jeho formách**. Rizikové sexuální chování bývá **provázáno** s jiným typem rizikového chování – s **abúzem návykových látek**. Buď je jeho následkem, nebo je drogy užito s cílem zvýšit kvalitu sexuálního prožitku, experimentovat. **Ve spojení s digitálními technologiemi** nabývá rizikové sexuální chování zcela nových rozměrů, navíc se s ním **setkáváme u dětí ještě před nástupem puberty!** Jde o **konzumaci pornografie** (sledování, masturbace, sdílení s vrstevníky / mladšími dětmi), s ní spjatý **sexting** (přijímání, sdílení, vlastní tvorba sextů) a **další na něj navazující rizikové komunikační fenomény**, například **kybergrooming, kyberšikana** atp.[96], [51], [59], [84], [49] **Dítě nemusí být jen obětí, ale i aktivním konatelem, následky však mohou být v obou případech nezměrné.**

VÝCHODISKA

Pro pochopení rizikového sexuálního chování u dětí a dospívajících je nutné ve stručnosti nastínit pojmy **sexualita, (psycho)sexuální vývoj** (vývoj sexuálních emocí, sexuál. chování) a **sexuální a reprodukční zdraví**. Blíže viz použité a doporučené odkazy a zdroje.

SEXUALITA

Sexualita představuje soubor vlastností a jevů [9] a je ústředním aspektem lidského bytí, který nás provází po celý život.[80] Má dobový charakter, tj. **mění se v čase a jde o plně socializovanou a regulovanou osobní zkušenost, nabytou v rámci určité kultury ve styku s jinými lidmi.**[45] Otázka mravních norem je tak relativní, podmíněna konkrétním společenstvím, majícím vlastní soubor přesvědčení o tom, co je a není v této oblasti morální.[9]

Sexualita je jednou ze základních potřeb, má **fyzilogické základy** (anatomické, hormonální, reprodukční), je **úzce propojena s vnitřními psychickými pochody, emocemi** (**sexuální emoce = sexuální vzrušení** → není z velké části ovladatelné vůlí!)[36], tzn. psychické a fyzilogické reakce těla nemusí být vždy v souladu /například při znásilnění/, **pocitové vyvrcholení/satisfakce, rozvoj citu zamilovanosti**)[96] a **promítá se do tzv. sexuálního chování** (studiem se zabývá **sexuologie**), které je její zjevnou realizací.[49]

Sexuální vývoj začíná už před narozením [62], [80] a jde o **složitý, komplexní proces**, v jehož rámci se utvářejí **základní komponenty lidského sexuálního chování: pohlavní identita, preference a sexuální reaktivita**. K jejich integraci pak dochází **v pubertě, tj. mezi 10. a 15. rokem**,[96] takže **sexuální chování v dospělosti** je pak mimo jiné **výsledkem** dlouhodobého a složitého procesu **adaptace** na biologické, psychické a sociální podmínky, zejm. **v etapě dospívání**. [96], [28] Jeho **vývoj je podmíněn** rozvojem **sexuálních emocí**.

Pohlavní identita (také sexuální identifikace) se utváří v raném dětství, cca do 3–4 let,[96] a představuje **subjektivně vnímaný pocit sounáležitosti, nebo naopak rozporu se svým vlastním tělem**, konkrétně s jeho primárními (vnější/vnitřní pohlavní orgány) a sekundárními (např. vousy, prsa) pohlavními znaky i sociální rolí, která je danému pohlaví přisuzována.[20] Z pohlavní identity vychází **identita genderová** – na jejím podkladě jedinec přijímá sociální a kulturní stereotypy – vlastnosti, chování, jež se vážou k jeho biologickému pohlaví.[18], [89] Zevním projevem pohlavní identity je **pohlavní (též genderová) role**, která je podmíněna kulturně-

společenskými vlivy, hlavně rodinou.[96] **Sexuální identifikace, pocit příslušnosti k určitému pohlaví, vychází biologických a sociokulturních faktorů.**[96]

U **atypického vývoje pohlavní identity** je nutné rozlišovat genderově nekonformní chování a genderovou dysforii (transgenderismus).[20], [19]

Genderová nekonformita se „vztahuje k míře, v níž se osobní genderová identita, role, zájmy, sebe prezentace či vyjádření liší od kulturních a společenských norem chování předpokládaných v dané kultuře pro lidi daného pohlaví.”[19] Nejčastěji se objevuje **v prepubertě – dívky 11. až 13. let, chlapci cca o dva roky později.**[56] Například u děvčat v podobě odmítání dívčího oblečení, u chlapců v podobě snah se malovat (absentují pohlavně typické aktivity). Sexuologové doporučují **respektovat citění dítěte** a zároveň jej nepokládat za nezbytně trvalý stav. Toto chování **nevyžaduje léčbu a není u něj vždy nutná psychologická péče.** Většina dětí má v dospělosti svou pohlavní identitu v souladu s biologickým pohlavím, u některých může jít o neuvědomovaný odraz odlišné citové a sexuální preference. Důležitá je ovšem **komunikace školy s rodinou, a to z důvodu zvýšeného rizika potenciální šikany těchto dětí pro jejich vzhled či projevy chování.**[19]

Jako **genderová (pohlavní) dysforie** jsou označovány **nepříjemné pocity** (stres, diskomfort) vyplývající z konfliktu mezi pohlavím určeným po narození a osobní genderovou identitou.[20] K jejímu zvýraznění (včetně genderové nekonformity) dochází často ve spojitosti s **rozvojem primárních a sekundárních pohlavních znaků v dospívání (proměna dívky v ženu, chlapce v muže).** K poznání genderové identity ale může dojít i později. Nejvýraznější formou gender dysforie je **transsexualita, touha být akceptován a žít jako příslušník opačného pohlaví,**[94] **kteřá může vést až k tranzici** (= proces přeměny pohlaví, forma sociální, lékařská, úřední). V širším pojetí je pak užíván termín **transgender (zkráceně trans),** odkazující spíše na sociální vnímání role než na biologickou danost pohlaví. **Ne každá trans osoba totiž touží po biologické změně pohlaví.**[17]

V 11. revizi **Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-11)**[30] se problematika dotýkající se poruch pohlavní identity přesunula z kapitoly „*Poruchy duševní a poruchy chování*“ (oddíl „*Poruchy pohlavní identity*“: *Transsexualismus, Porucha pohlavní identity v dětství...*) do nově vytvořené kapitoly „*Stavy související se sexuálním zdravím*“ (oddíl „*Genderová inkongruence*“). **Genderová inkongruence,** jinými slovy nesoulad, rozpor, neshoda mezi prožívaným pohlavím jedince a pohlavím přiděleným po narození (chlapec/dívka). **Nejde tedy již o psychiatrickou poruchu, ale o poruchu sexuálního zdraví.** Termín „transsexualismus“ se v MKN-11 už neobjevuje, v současnosti je považován za zastaralý.[61]

Sexuální preference (také sexuální orientace [61], [96]) představuje „*celoživotní, neměnný a nositelem nezapříčiněný a nezvolený stav výlučné nebo převažující erotické a citové preference osob daného pohlaví*“.[96] Setkáváme se s **heterosexuální a homosexuální orientací** [88] (rozlišováno *homosexuální chování* – nemusí být vždy projevem homosexuality; *homosexuální/homoerotické zaměření* – neodráží jen sex, ale i citovou rovinu,[89] tzn. erotické sny, představy, fantazie a schopnost se zamilovat, což je pro rozpoznání sexuální orientace rozhodující [96]). Některými autory je popisována i sexuální orientace bisexuální [96] a asexuální [8]. V případě **obtěžování, šikany ve spojitosti se sexuální preferencí,** blíže viz **Příloha 8 Homofobie,** ale i **Příloha 6 Školní šikana, Příloha 7 Kyberšikana a další formy kybernetické agrese.** V daném kontextu lze zmínit problematiku tzv. **předsudečného násilí,** které zahrnuje útoky motivované předsudky vůči sexuální orientaci nebo genderové identitě oběti, což výrazně zvyšuje riziko šikany a diskriminace ve školním prostředí.[29]

Pro doplnění – **podle Americké psychologické asociace (APA)**[4] **se pojmy sexuální preference** („*jakýkoli konkrétní vzor sexuálního zájmu a vzrušení, který může sahat od relativně běžných praktik/např. specifické vzory předehry, určité polohy/ po ty, které jsou spojeny s parafilii*“)[5] **a sexuální orientace** („*zaměření citové a sexuální náklonnosti k druhým lidem*“)[61] **rozlišují,** přičemž nepadají ani shoda stran trvalosti a neměnnosti stavu.[3]

S genderovou identitou a sexuální orientací souvisí termíny, jako například [83]

- **cisgender** („osoba, jejíž genderová identita v současnosti odpovídá pohlaví, které jí bylo přiřazeno při narození“)[83],
- **transgender/trans ženy** („osoby s ženskou genderovou identitou, kterým bylo při narození přiřazeno mužské pohlaví“; „Mohou, ale nemusí absolvovat nějakou formu tranzice.“)[83],
- **transgender/trans muži** („lidé s mužskou genderovou identitou, kterým bylo při narození přiřazeno ženské pohlaví“; „Mohou, ale nemusí absolvovat nějakou formu tranzice.“)[83],
- **nebinární osoby** („osoby s genderovou identitou mimo genderovou binárnost“... „mohou se identifikovat částečně jako muž a částečně jako žena nebo se někdy identifikovat jako muž a někdy jako žena, identifikovat se jako jiné pohlaví než muž nebo žena nebo se vůbec genderově neidentifikovat“; „mohou používat zájmena oni/jejich místo on/jeho nebo ona/její“)[83],
- **LGBTQ+** („lesby, gayové, bisexuální osoby, transgender osoby a queer osoby + intersex osoby a aromantické, asexuální nebo agenderové osoby, tedy lidi, kteří nepociťují citovou nebo fyzickou přitažlivost k druhým lidem nebo se neidentifikují s žádnou genderovou identitou“)[43],
- **queer** („široké označení pro všechny mimo cisgender heterosexuální kategorie“)[43] a
- **coming out** („označení procesu formování a uvědomování si své minoritní genderové identity a/nebo sexuální orientace a jejich začleňování do svého sebepojetí, do svého osobního života i do jeho sdílení s ostatními“)[34].

Blíže viz **Standardy péče o zdraví transgender a genderově rozmanitých osob, verze č. 8** [83], které upozorňují na neshody v aktuální terminologii a na to, že se v budoucnu může měnit, proto je zapotřebí ji dále sledovat. V praxi má pak podstatnou roli **naslouchání a respekt k odlišným zkušenostem a potřebám**. [43]

Sexuální reaktivita je odezvou na **sexuální podněty, stimuly** (reakce na fantazie, myšlenky, představy, konkrétní osobu), sestává z **psychické** (emoce – to, co prožívám, vnímám, pocity zamilovanosti) a **fyzilogické reakce těla** (vzrušení, dosažení orgasmu, satisfakce). Zahrnuje tak **schopnost realizace sexuálních emocí**. [96] **V pubertě se reakce na sexuální podněty stupňuje**, a to pod vlivem zvýšení hladin pohlavních hormonů. [89]

Sexuální zdraví nelze definovat, pochopit či uvést do praxe bez širokého zohlednění sexuality, která je základem sexuálního chování. [73] Jde o „**stav tělesné, emocionální, duševní a sociální pohody ve vztahu k sexualitě; není to jen nepřítomnost nemoci, dysfunkce nebo slabosti. Zakládá se na pozitivním a respektujícím přístupu k sexualitě a sexuálním vztahům, možnosti prožívat příjemné a bezpečné sexuální zkušenosti, a to bez nátlaku, násilí či diskriminace. K dosažení a udržení sexuálního zdraví je třeba respektovat, chránit a naplňovat sexuální práva všech osob.**“ [76] **Předpokladem sexuálního zdraví je zralost, které dítě dosahuje až v adolescenci.** [33]

Sexuální zdraví úzce souvisí s **reprodukčním zdravím** (do jeho definice bylo původně i začleněno), [74] jež představuje „**stav úplné fyzické, duševní i sociální pohody (tedy ne pouze nepřítomnost onemocnění nebo zdravotních potíží), a to ve všech záležitostech souvisejících s reprodukčním systémem, jeho funkcemi a fungováním.**“ [69] Z toho plyne, že by měli mít lidé „**možnost vést uspokojivý a bezpečný sexuální život, měli by mít možnost reprodukce a svobodu rozhodování, zda, kdy a jak často k reprodukci dojde.**“ [69] Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) představuje **reprodukční a sexuální zdraví nedílnou součástí zdraví celkového a jeho práva na něj**. V kontextu mezinárodního a evropského práva v oblasti lidských práv jsou pak uznávána jako lidská práva a jejich porušení rovná se porušení lidských práv. [105], [98]

PARAFILIE (SEXUÁLNÍ DEVIACE)

Poruchy sexuální preference neboli **parafilie (dříve sexuální deviace)** jsou charakterizovány jako *neobvyklé, bizarní, deviantní sexuální impulzy, fantazie, praktiky*.^[1] Mají vrozený základ, jsou **celoživotní, neměnné**,^[88] jejich **první projevy** spadají do doby **dospívání**. Je nutné **rozlišovat mezi sexuálními preferencí** (touhy, představy, fantazie) a **skutečným sexuálním chováním** (v reálném či online prostoru). Sexuální deviace totiž nemusí vždy souviset se **sexuálně delikventním chováním**.^[88] Většinu sexuálních deliktů páchají lidé bez parafilie.^[19]

Rozlišujeme parafilie:^{[95], [89], [19], [88]}

- **v aktivitě** = deviace v sexuálním chování – intenzivní, přetrvávající zájem o jiné sexuální aktivity než o stimulaci genitálu či mazlení: **voyerismus** (slídičství, tajné pozorování intimních chvil nic netušících osob), **exhibicionismus** (obnažování genitálií), **frotérismus** (tření se o anonymní neznámé osoby, např. ve frontě), **tušerství** (dotýkání se intimních partií cizích žen), **patologická sexuální agresivita** (překonávání odporu napadené anonymní oběti, odmítání její kooperace), **agresivní sadismus** (brutální útok, potřeba obět znehybnit, její negativní reakce jsou žádoucí), **sadismus a masochismus** (agrese, hostilita vůči sexuálnímu objektu) aj.
- **v objektu** = deviace v sexuální orientaci – neobvyklé a sociálně neakceptovatelné objekty: **pedofilie** (zaměření na děti s nerozvinutými sekundárními pohlavními znaky), **efebofilie/hebefilie** (erotická orientace na pubescentní objekt, tj. na chlapce/dívky s rozvinutými sekundárně pohlavními znaky), **zoofilie** (zvíře jako sexuální objekt), **fetišismus** (preferenze určitých částí těla, např. nohou, a neživých objektů, např. latex, boty), **transvestitismus** (převlékání se do šatů opačného pohlaví) aj.
- a **kombinované/polymorfní** (kombinace několika deviantních preferencí) – **pedofilní sadismus aj.**

SEXUALITA A DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE

Podle výzkumů dochází k **prvotnímu kontaktu s digitálními médii už po 4. měsíci života dítěte**.^{[32], [68]} V USA existuje *Americká pediatriká akademie* sestávající z několika desítek tisíc pediatrů,^[2] jež se usnesla na opatřeních zaměřených na implementaci digitálních médií do života dítěte od nejujtějšího věku až po dospívání. V ČR nic takového neexistuje. Děti tak používají technologie ještě předtím, než se naučí mluvit, a jakákoliv **omezení vycházejí z uvážení informovaného rodiče**, v pozdějším věku **eventuálně učitele**.

Komunikace v kyberprostoru má svá **specifika**, v mnohých ohledech odlišná od komunikace probíhající v reálném světě (interakce tváří v tvář). Ačkoliv se v něm setkáváme s reálnými lidmi, máme tendence se k nim chovat jinak. K tomu dochází na podkladě určitých psychologických rysů online prostředí.^[13] Důležitou roli hrají **disinhibiční efekt**, který lze stručně charakterizovat jako ztrátu zábrán při odkrývání skutečných emocí a sdělování důvěrných informací,^[82] a **jiné zvláštnosti online komunikace**, hlavně pak **chybění komunikace mimoslovní**. Ta je **nahrazována** emotikony (smajlíky) a **(selfie)fotografiemi**. Fotky slouží jako nástroj sebe prezentace a ke sdělení mnoha důležitých informací plynoucích z fyzického vzhledu, oblečení, výrazu tváře, pohledu očí... **Dětem a dospívajícím**, jež mají **nedostatek komunikačních kompetencí a životních zkušeností**, uvedená specifika znesnadňují rozpoznání podezřelé, často jen domněle anonymní komunikace, a přispívají tak k **překročení tenké hranice mezi tzv. komunikací bezpečnou a rizikovou**.^[84]

Existují **různé formy rizikové online komunikace**. **Sexting** může být **provázán s webcam trollingem** (lákání sextingových materiálů oběti formou kybersexu), **kyberšikanou /sextorze/** (sexting jako nástroj vydírání, msty, ponižení, zesměšnění), **kybergroomingem** (sexting jako nástroj manipulace, nátlaku) – představuje novou formu sexuálního zneužívání, **kyberstalkingem** (sexting jako nástroj k ovládnutí pronásledované osoby) atp. S kyberprostorem je dále spjata **snadná dostupnost pornografického materiálu pro děti a dospívající**, kteří jsou v rámci svého sexuálního vývoje přirozeně zvědaví a chtějí se o sexu dozvědět více.^[84] K dispozici jsou však

studie, jež poukazují na **souvislost mezi sledováním pornografie a volbou (mnohdy rizikových, zdraví ohrožujících) sexuálních praktik.**[48]

a) SEXTING

Sexting představuje „*elektronické rozesílání, šíření vlastních sexuálně sugestivních či explicitních materiálů, tj. textových zpráv, fotografií či videí, ke kterému dochází prostřednictvím internetu a mobilních telefonů. A dále pak přijímání materiálů této povahy.*“[84] Jedná se obvykle o **interaktivní chování**,[15] tzn., že jsou **sextý** (tj. vlastní sextingové materiály) často **posílány tzv. „na oplátku“**,[84] což mimo jiné potvrdila i unikátní studie uskutečněná za pomoci rodičovské aplikace (= kontrola online aktivit dítěte) Jiminy. Z té vyšlo najevo, že je **sexting u dětí poměrně častým jevem – téměř 40 % sledovaných ve věku 13 let** buď přijalo, nebo poslalo sexuálně laděné zprávy či jiný obsah. A že **počátky sextingu spadají, především u dívek, až do 8. roku věku!** K vzájemné interakci pak podle studie docházelo v 60 % případů, a to u dětí ve věku 10–17 let.[23], [13] **S výsledky dotýkajícími se časného počátku realizace sextingu koresponduje v ČR ojedinělé výzkumné šetření autorů Dobešová, Szotkowski, Kopecký (2023)**, jež se zaměřilo na sexting u žáků 1. stupně základní školy (7–10 let).

Podle průzkumů [71] dostane více jak 50 % českých dětí svůj první mobilní telefon v 7/8 letech (1.–2. třída). A zatímco v minulosti byl kontakt dítěte s erotickým nebo pornografickým obsahem spíše pasivní – dítě bylo téměř výhradně konzumentem erotického obsahu, nikoli jeho aktivním tvůrcem. **S příchodem „chytrých telefonů“** (první iPhone byl vyroben v roce 2007)[77] vybavených fotoaparátem či videokamerou se **role dítěte proměnila z konzumenta na tvůrce a šířitele vlastních intimních materiálů (= sexting).**[84] Pro sexting je tak důležitá včasná prevence, která by vzhledem k počátkům jeho realizace měla začít **už na 1. stupni základní školy. Prevalence tohoto fenoménu s věkem postupně narůstá.**[46]

Motivace [50], [37], [84], [13] k realizaci sextingu je různorodá a prolíná se i s jeho typologií, např. *experimentování s vlastní sexualitou* (součást romantických a sexuálních vztahů, neverbální projev komunikace), *následek sociálního tlaku* (spolužáci, kamarádi, partner/partnerka, online známí), *potřeba pozornosti a sebeprezentace* (vliv konzumní společnosti, touha po uznání), *potlačení nudy* (povyražení, forma zábavy). Motivací může být také *vidina finančního zisku* (například sdílení sextů na placených online platformách). Je rozlišován **sexting konsensuální (dobrovolný)** a **nekonsensuální (nedobrovolný)** – získávan pod vlivem nátlaku, vydírání anebo šířen bez souhlasu dotčené osoby.[84]

Rizika a následky mohou být pro oběť zdrcující. Útok na sexualitu dítěte lze totiž považovat za jeden z nejúčinnějších [84] – dítě, které je **vydíráno sextingovými materiály (sextorze)**, většinou „*nekontaktuje dospělé osoby a samotné vydírání a zneužívání nehlásí ani policii, ani rodičům, učitelům či kamarádům*“.[40] Materiál může být zneužit i k **zsměšnění, ponížení oběti**, z „legrace“ rozeslán mezi spolužáky, sdílen na internetu atp. Revenge porn (porno pomsta, nekonsensuální sdílení sextů bývalým partnerem/partnerkou) se týká spíše osob starších 18 let (do té doby jde o **šíření dětské pornografie**), nicméně „*obrazové sexuální zneužívání*“ („*image-based sexual abuse*“) **traumatizuje i děti.**[84]

Rizika tvorby a šíření sextů se násobí s rozvojem **generativní umělé inteligence (AI)**, která umožňuje snadnou manipulaci s obrazy, například prostřednictvím tzv. **svlékacích aplikací**. Tyto nástroje **posouvají sexting na zcela novou úroveň zneužitelnosti a nebezpečí**, protože dokážou generovat realistické, falešné fotografie. Navíc tzv. **deepfake technologie** umožňují vytvořit věrohodné obrázky či videa s reálnými osobami v situacích, které se nikdy nestaly, což představuje další riziko pro soukromí a bezpečnost jednotlivců a otevírá prostor pro **tvorbu nekonsensuální deepfake pornografie**. V reakci na tyto hrozby byla proto v ČR **navržena úprava trestního zákoníku**, která zahrnuje nový trestný čin: *Zneužití identity k výrobě pornografie a její šíření.*[12]

b) PORNOGRAFIE

Kontakt se sexuálně explicitním obsahem je v médiích (reklama, internet) téměř nevyhnutelný. Dítě jej ani nemusí vyhledávat cíleně, a přesto je mu na sociálních sítích, přes vyhledávač nebo třeba v chatu prezentován. V rámci expozice hrají svou roli také spolužáci, online kamarádi, starší sourozenci atp. Podle některých výzkumů se **první setkání dítěte s pornografií** [51], [53] děje přibližně v době, kdy od svých rodičů dostane svůj **první mobilní telefon: 1.–2. třída ZŠ.**[66], [92] Problém tak není z tohoto úhlu pohledu v pornografii samotné, ale v její dostupnosti – děti před ní nejsou dostatečně chráněny a nejsou na ni vůbec připraveny.

Jednotná **definice pornografie** neexistuje, nicméně bývá popisována jako dílo **bez umělecké hodnoty**, [9] jehož jediným účelem je **vyvolání sexuálního vzrušení**. [96] Psychologický slovník uvádí, že jde o „**text či vizuální výtvar obscénního charakteru**“ [25] a rozlišuje mezi *pornografií měkkou* (běžný sex) a *tvrdou* (sexuální úchytky). Deskripci toho, co lze pokládat za běžné, neškodné a co nikoli, ale neuvádí. **Účinky sledování pornografie na chování dospívajícího jedince** jsou však předmětem zájmu mnoha výzkumných studií, které uvádějí **souvislost mezi konzumací pornografie a:** [67], [6], [31], [59], [41]

- **mylnými představami o vztazích, nízkým sebevědomím** – nezájem o seznamování, komunikaci, dvoření se, porovnávání vzhledu/chování/výkonu s pornoherci,
- **zkreslenými předpoklady ohledně sexu** – co chlapci očekávají, že bude dělat jejich dívka, a naopak (sex s více partnery, hluboká felace, anální styk, ejakulace na tvář...),
- **zvýšením pravděpodobnosti předčasného začátku pohlavního života,**
- **rizikovými sexuálními praktikami** – nehygienická kombinace anální/vaginální styk, sex bez kondomu (v pornografii frekventovaný), násilné až agresivní projevy vůči protějšku (typicky proti ženě), erotická asfyxie, tj. škrcení, které spadá mezi BDSM praktiky (vyskytuje se i u tzv. rizikových výzev, např. na TikToku, nebo ve spojitosti s rostoucí oblibou bojových sportů – případy úmrtí jsou známy z Evropy, USA aj. zemí),
- **možnými problémy se sexuální reaktivitou, zejm. u chlapců** – návyk na masturbaci (počátky cca ve 12., 13. letech) u pornografie může časem vyústit v erektilní dysfunkci. [87], [59]

Nadměrné sexuální chování v prostředí internetu (např. *nutkavá masturbace, sledování pornografie, kybersex, sex po telefonu* atp.) představuje novodobou formu potenciální nelátkové závislosti. V rámci MKN-11 se tento fenomén zařazuje pod diagnózu „**Kompulzivní porucha sexuálního chování**“, která spadá do kategorie „**Poruchy kontroly impulzů**“. Tato porucha se vyznačuje trvalým selháním v kontrole intenzivních a opakovaných sexuálních impulzů a tužeb, což může mít závažné dopady na osobní, rodinný a sociální život daného jedince.

c) RIZIKOVÉ SEXUÁLNÍ PRAKTIKY

Rizikové sexuální praktiky jsou takové, které jsou **nešetrné a zraňující** či **zvyšují riziko přenosu nákazy**. Mohou být realizovány na podkladě **sexuálního experimentování, zkreslených představ o sexu pod vlivem pornografie, užití drog, parafilie** atp. Zahrnují například **nešetrný sex, realizaci krvavých praktik** [86] – *agresivita, záměrné poškozování sebe/druhého, zavádění cizích předmětů do vagíny, konečníku, močové trubice*. Dále pak **nedostatečnou hygienu a absenci ochrany: mužský, ženský kondom, ústní bariéra zvaná „Dam“** (speciální druh latexového kondomu, existuje i v podobě spodního prádla: „Lorals for Protection“), která se používá jako ochrana při orálním sexu a rimmingu (= stimulace řitního otvoru ústy).

Následkem může být **poranění v oblasti genitálií a konečníku** – trhliny v pochvě, bolestivá trhlina/prasknutí uzdičky žaludu penisu, prasknutí kavernózních těles penisu (umožňují erekci), poranění análního svěrače, trhliny

ve střevě (tenčí sliznice než v pochvě) při zavádění cizích těles do konečníku. **Zanesení bakterií** z konečníku do pochvy.[16], [106]

PŘEDČASNÝ ZAČÁTEK POHLAVNÍHO ŽIVOTA

Existují **významné negativní vztahy mezi raným sexuálním debutem** (do 16. roku) a **promiskuitním chováním, vyšším počtem sexuálních partnerů za život i konzumací návykových látek** atd.[88] Předčasný začátek sexuálního života je rovněž **spojován s riziky nechtěného těhotenství a přenosu pohlavních nákaz** (absence ochrany). V souvislosti s digitálními technologiemi může mít na předčasný začátek sexuálního života **vliv zvýšená konzumace pornografie** a prezentace vlastních sexuálně explicitních materiálů – **sexting**.

V České republice je **legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku stanoven na 15 let**. [102] **Tělesná vyspělost** však **nepředstavuje jediné kritérium** pro započetí sexuálního života, protože fyzicky vyspělé mohou být i děti mladší, což platí zejména pro dívky, jež dospívají v průměru dříve než chlapci.[44] **Důležitou roli** v této oblasti hraje i **určitá úroveň zralosti psychické, emocionální i sociální**, která je **oproti somatosexuálnímu vývoji opožděna** – schopnosti navazovat citové vztahy, rozvoj morálních postojů a formování etických hodnot se teprve utvářejí.[96]

První pohlavní styk představuje klíčovou událost v sexuální životě jedince, která **může ovlivnit jeho prožívání sexuality na velmi dlouhou dobu**. [85] Dostáváme se tak k otázkám dotýkajícím se vztahu k vlastnímu tělu a vymezení si svých vlastních hranic, tj. k umění říci „ne“ a **tělesné autonomii**. Pod tou se skrývá moc a svoboda jednání rozhodovat o svém těle, a to bez násilí nebo nátlaku, což v kontextu zahrnuje kdy, zda nebo s kým mít sex. Tělesná autonomie je **propojena s právem na tělesnou integritu**, tedy s možností nesouhlasit s fyzickým aktem.[97] Důležitá je i **schopnost odolat nátlaku** protějšku, rozpoznat manipulaci či negativní vliv vrstevníků atp., což spadá nejen pod výchovu k sexuálnímu a reprodukčnímu zdraví, ale též pod oblast rozvoje klíčových kompetencí (komunikační, osobnostní a sociální) v RVP ZV (2024).[54] Základem je také **právo na informace ohledně sexuality**, které je nejen v této oblasti uznáno v Úmluvě o právech dítěte (OSN).[36]

Počátky sexuálního života by měly být spjaty s pozitivními emocemi (bez pocitů lítosti, strachu, viny) a s láskou. Střídání sexuálních partnerů bez citového vztahu vede k redukci zájmu jen na tělesnou stránku sexuality, a nikoliv na tu vztahovou.[85] Přitom při vzájemném poznávání a zapojení emoční složky – na rozdíl od interakce s cizími lidmi, s nimiž jsou navazovány povrchní vztahy – je snazší se chránit (antikoncepce), překonávat stud, komunikovat své potřeby či vyjádřit obavy, příp. říci „ne“, pokud se mi něco nelíbí nebo mám z něčeho strach. Dochází tak k **eliminaci potenciálních negativních emocionálních zážitků a zkušeností**, jež mohou nabývat v určitých případech až traumatického charakteru.

NECHTĚNÉ TĚHOTENSTVÍ

U dospívajících **selhává bariérová (kondom) i hormonální antikoncepce** častěji než v dospělosti – **její užívání totiž vyžaduje určitou osobnostní zralost**. Stejně tak jako **gravidita zralost biologickou**, v opačném případě plynou rizika pro budoucí matku, plod a rodinu. Potenciální ohrožení reprodukčního zdraví u dospívajících představuje i interrupce.[47] Rodičovství by proto mělo být vždy chtěné a hlavně plánované. **Protipólem těhotenství časného je těhotenství odkládané, pozdní**, jež s sebou nese rovněž určitá rizika.[26]

POHLAVNĚ PŘENOSNÉ NÁKAZY (STD – Sexually Transmitted Diseases; STI – Sexually Transmitted Infection)

Za **rizikový sex** (*orální, vaginální* – zejména bez ochrany; *anální* – může být rizikový i s kondomem) lze označit **sex s osobou, u které neznáme její sexuální minulost** (rizikové sexuální partnery/partnerky), **s neznámým člověkem, sexuální pracovníci/pracovníkem, stálým, ale nevěrným partnerem/partnerkou**. [64] Riskantní jsou nestálé, krátkodobé vztahy/známosti, časté střídání sexuálních partnerů.

Celosvětový výskyt pohlavně přenosných onemocnění je nejvyšší u lidí ve věku 15–24 let. Pohlavní žlázy dosahují na konci puberty základní, nikoliv plné reprodukční zralosti, např. děložní čípek dívek je ve srovnání s dospělými ženami pokryt jen jednovrstevným epitelem, ten chrání méně před průnikem mikrobiálních infekcí a snáz podléhá patologickým změnám, které mohou v budoucnu vést až k nádorovému bujení.[47] **Ženy jsou tedy v tomto ohledu zranitelnější.** Typicky se tak děje u **HPV infekce**, která souvisí i s karcinomy hrtanu, konečníku, vulvy a penisu. Prevencí HPV je očkování, a to pro dívky i chlapce ve věku cca 13 let (od 11 do 15 let plně hrazeno pojišťovnou [24]), tedy ještě před započatím sexuálního života.[106] **Většina pohlavně přenosných nákaz podléhá povinnému hlášení.** Vyznačují se **častou rekurencí (opětovný výskyt/návrat) a reinfekcí (znovunakažením).** **Zásadní je proto prevence** – informovanost, věrnost a ochrana, tj. mužský/ženský kondom a ústní bariéra, kterou lze vyrobit i z rozstříženého kondomu.[100] Konkrétně mluvíme o **tzv. kombinované prevenci** [99], do které spolu s uvedeným spadá i užívání preexpoziciční (PrEP) a postexpoziciční profylaxe (PEP), včasný záchyt, tj. testování na HIV včetně poradenství a testování na STI, léčba HIV a STI, destigmatizace osob žijících s HIV/AIDS (např. U=U [90]). Nakažení bývají ohroženi záněty s nebezpečím neplodnosti.[47] V ČR jsou na vzestupu nemoci, u nichž převládá přesvědčení, že se v populaci již nevyskytují – **kapavka, syfilis** (hl. ve věku 15–30 let). Podle odborníků **chybí osvěta. HIV, chlamydie, genitální mykoplazmata** či **opar** se totiž netýkají jen lidí „na okraji společnosti“ [55] nebo promiskuitních jedinců. **Stigma provázející nakažené** vede k obavám z reakcí okolí, sexuálního partnera/partnerky, k izolaci, pocitům viny, zejm. pak k zatajování zdravotních problémů a pozdní návštěvě lékaře.

SEXUALITA A NÁVYKOVÉ LÁTKY

Zneužívání drog řadíme mezi rizikové chování, jež s sebou nese následky i v oblasti sexuální. V sexuálním chování se **projevuje ve výběru protějšku, v očekávání, aktivitě, apetenci (= žádostivosti) a hlavně bezpečnosti.** [96] **Sex pod vlivem alkoholu je rizikovější** stran ochrany před *nechtěným otěhotněním, pohlavními chorobami, sexuálními praktikami.* [106] Nebezpečný je **v kombinaci s energetickými nápoji** (snížená schopnost vnímat intenzitu opilosti), **léky** (hypnotika, sedativa) a **dalšími psychoaktivními látkami**, jako jsou např. **opiáty, kokain, pervitin, marihuana, kratom** (silnější/delší opilost, riziko otravy alkoholem) nebo **extáze.** [81] Tzv. tekutá extáze (bezbarvá, slaná tekutina), známá jako **K.O. kapky**, může mít v kombinaci s alkoholem až fatální následky (zdravotní i psychické v případě pohlavního zneužití, znásilnění). Je zneužívána *sexuálními útočníky*, kteří ji tajně vlévají do pití vyhlédnuté oběti. Vyvolává dojem opilosti, ztrátu zábran, schopnost se vyjádřit, spavost až bezvědomí. [106], [22] **Chemsex**, tedy cílené užití drogy za účelem zvýšení sexuálního prožitku (event. skupinové užití drog a sexu = drug sex party), je spojován s *uvolněním zábran, vyšším rizikem nákazy* (HIV, hepatitida C) a *rizikovými sexuálními praktikami.* [63] **Důsledkem abúzu drog** může být též *promiskuita*, zmíněná nechtěná gravidita (vrozené vývojové vady, abstinenční syndrom novorozence) i *sexuální dysfunkce* nebo *prostituční chování.*

RIZIKOVÉ A PROTEKTIVNÍ FAKTORY

Faktorů ovlivňujících **sexuální chování** u dospívajících je **mnoho** (studie Kirby et al. jich identifikovala více než 400). [35] Důležitou roli u nich hraje i nevyzrálost prefrontální kůry mozku, která s sebou nese zdrženlivější chování. [84] Podílí se na chování sociálním, emoční interakci, tvorbě vzorců chování, umožňuje chápat důsledky svého jednání. [52] V dospívání je tak už z biologické podstaty znát ochota více riskovat. [84] **Příčinou rizikového sexuálního chování** je pak **převaha faktorů rizikových nad ochrannými.** [35], [47]

Rizikové a ochranné faktory se člení na individuální, rodinné a společenské. Mezi **nejdůležitější protektivní faktory** Machová s Kubátovu [47] řadí především *dobré rodinné vztahy a normální vývoj v dětství, dále otevřenou komunikaci, neautoritativní podporu dítěte, podporu jeho sebeúcty a sebevědomí, kompenzaci případného hendikepu, prosociální vztahy s vrstevníky, pozitivní spiritualitu a perspektivu budoucnosti.* U **rizikových faktorů** popisují *významné ztráty v rodině, chronické onemocnění rodičů* (tělesné, duševní), *nízkou sociálně-emoční kvalitu domácího prostředí,* [88] *zanedbávání, zneužívání v dětství, chronickou nemoc dítěte, jeho malou sebevědomí, sebeúctu, nejistou perspektivu budoucnosti. Osobnostní nezralost, tlak vrstevnické skupiny* uvádějí do kontextu s rizikovým sexuálním chováním Kabíček et al. [33] **Společenské rizikové faktory**

vidí Machová, Kubátová [47] v *duchovní a citové chudobě konzumní společnosti, v příslušnosti k menšinám, příp. ve velké chudobě/bohatství rodičů.*

Poruchy v sexuálním chování tak mohou vznikat vlivem různých faktorů, a to biologických (vrozené, získané) a psychosociálních – rozvíjejí se například pod vlivem rodinného prostředí, výchovy, ale i v důsledku prožitých traumat (hl. sexuální zneužívání).[96] V kontextu s uvedeným viz **Příloha 5 Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole – doporučené postupy pro pracovníky škol**, která nahradila přílohu č. 5 „Syndrom CAN“ a přílohu č. 20 „Domácí násilí“.

SÍŤ PARTNERŮ, SPOLUPRÁCE V KOMUNITĚ, KRAJI

Školní sexuální výchova je dobrou strategií, jak oslovit vysoké procento dětí i dospělých. Tento úkol ale vyžaduje vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými aktéry/partnery. **Přímí partneři** jsou samotní žáci, zástupci skupin vrstevníků, rodiče, učitelé, vychovatelé, sociální pracovníci či zdravotnický personál, tj. osoby v přímém kontaktu s dospívajícími. **Nepřímými partnery** jsou lidé, kteří „rozhodují, podporovatelé a zastánci, včetně nevládních organizací, metodologů, představitelů různých komunit, univerzity a právní a vědecké instituce“.[80]

Každá škola by si měla vypracovat **seznam institucí, vyskytujících se v jejím regionu**, na které by se v případě nouze mohla obrátit (např. krizové centrum, neziskové organizace, speciálně pedagogické centrum, pedagogicko-psychologická poradna, OSPOD atp.). **Je vhodné seznam umístit na webové stránky, aby byl dostupný i pro rodiče a žáky.**

LEGISLATIVNÍ RÁMEC

Nechtěné těhotenství

V ČR je interrupce legální zákrok, který lze provést na vlastní žádost ženy, a to do 12. týdne těhotenství. **Podmínky pro umělé přerušování těhotenství (§ 6)** stanovuje **Zákon České národní rady o umělém přerušování těhotenství č. 66/1986 Sb.**[104] Od 16 let může o potratu rozhodnout dívka sama, do 18. roku věku však musí lékař o provedeném výkonu alespoň zpětně informovat její rodiče. Do 16 let je nutný souhlas rodičů. U gravidity před 15. rokem je doktor povinen ohlásit podezření z pohlavního zneužívání.

Pohlavní nákazy

Povinnost hlášení některých pohlavních nálezů (syfilis, kapavka, měkký vřed, HIV...) je stanovena **Zákonem o ochraně veřejného zdraví č. 258/2000 Sb.**[101] Důležitým právním předpisem je **Vyhláška o podmínkách předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a o hygienických požadavcích na provoz zdravotnických zařízení a vybraných zařízení sociálních služeb č. 306/2012 Sb.**[93]

Sexting

Není definován jako trestný čin, **svým charakterem, v kontextu s dalšími fenomény** však může naplňovat některé znaky protiprávního jednání na úrovni přestupku, nebo trestného činu – **Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník** (dále jen **TZ**) [102].

§ 192 TZ Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií. Přechovávání, získání přístupu prostřednictvím ICT, nabídka, výroba, dovoz, vývoz... Dítětem je dle § 126 trestního zákoníku osoba mladší 18 let [91]. Pachatelem může být nezletilý, rodič sdílející obnažené fotky svých dětí, tzv. **sharenting**, i například dítě samotné. Osoby starší 15 let sice mohou mít pohlavní styk, ale nesmí se účastnit výroby dětské pornografie.

§ 193 TZ Zneužití dítěte k výrobě pornografie

§ 193a Účast na pornografickém představení přesahuje do tzv. **webcam trollingu** – tj. lákání sextů, **kybergroomingu** a **kyberšikany** – v případě zneužití těchto intimních materiálů.

§ 193b TZ Navazování nedovolených kontaktů s dítětem: „Kdo navrhne setkání dítěti mladšímu patnácti let v úmyslu spáchat trestný čin podle § 187 odst. 1, § 192, 193, § 202 odst. 2 nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“ Paragraf se vztahuje pouze k dětem mladším 15 let, od této věkové hranice totiž mohou mít děti pohlavní styk. Pokud si tak např. kybergroomer vytipuje svou oběť ve věku od 15 do 18 let, s cílem ji na osobní schůzce zneužít, tento zákon se k ní nevztahuje.

§ 191 TZ Šíření pornografie: „(2) Kdo písemně, fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo a) nabízí, přenechává nebo zpřístupňuje dítěti, nebo b) na místě, které je dětem přístupné, vystavuje nebo jinak zpřístupňuje, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“

§ 201 TZ Ohrožování výchovy dítěte zahrnuje nabádání dítěte k vedení zahálčivého způsobu života za pomoci opatrování prostředků trestnou činností či jiným zavrženíhodným způsobem, třeba výrobou dětské pornografie, prostitucí. Typicky u **kybergroomingu**, etapa uplácení oběti s cílem vylákat z ní sexty a posléze ji vydírat, přimět k sexu atp. Tím se dostáváme k **§ 202, § 186, § 187, § 185.**

§ 202 TZ Svádění k pohlavnímu styku: „(1) Kdo nabídne, slíbí nebo poskytne dítěti nebo jinému za pohlavní styk s dítětem, pohlavní sebeukájení dítěte, jeho obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení úplatu, výhodu nebo prospěch, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem,“

§ 186 TZ Sexuální nátlak: „(1) Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti. (2) Stejně bude potrestán pachatel, který přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.“

§ 187 TZ Pohlavní zneužití: „(1) Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let. (5) Příprava je trestná.“

§ 185 TZ Znásilnění: „(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán. (5) Příprava je trestná.“ Podle novely zákona nebude nutná podmínka pohrůžky násilím, jako tomu bylo dosud, skutková podstata bude naplněna jednáním, které bude proti seznatelné vůli oběti. Zohledňuje se tak velmi častá reakce oběti na silný, ochromující stres – „zamrznutí“, tedy neschopnost se aktivně bránit.

V **extrémních případech** může vést **kybergrooming** – pokud útočníci navzájem spolupracují – až k organizovanému obchodu s dětmi (**§ 168 TZ Obchodování s lidmi**), čímž částečně zasahuje i do **§ 189 TZ Kuplířství**, případně **§ 200 TZ Únos dítěte a osoby stížená duševní poruchou**.

Při **propojení sextingu s kyberstalkingem:** **§ 353 TZ Nebezpečné vyhrožování** a **§ 354 TZ Nebezpečné pronásledování**.

Na závěr je třeba zmínit paragraf **§ 203 TZ Beztrestnost dítěte:** „Dítě, které žádá nebo přijme za pohlavní styk s ním, své pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování úplatu nebo jinou výhodu či prospěch, není pro takový čin trestné, a to ani podle ustanovení o návodci nebo pomocníkovi.“ A paragrafy vztahující se k povinnosti **oznámit trestný čin (§ 368 Neoznámení trestného činu)**, případně jej **překazít (§ 367 Nepřekážení trestného činu)**. Ohlašovací povinnost se váže především k **obchodování s lidmi (§ 168)** a **zneužití**

dítěte k výrobě pornografie (§ 193). Povinnost překazit páčání nebo spáchání trestného činu je pak mimo jiné vyžadována u *obchodování s lidmi (§ 168)*, *vydírání podle § 175 odst. 3 a 4, znásilnění (§ 185)*, *pohlavního zneužití (§ 187)* a *zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193)*.

TYP PREVENCE (SPECIFICKÁ, NESPECIFICKÁ)

V rámci rizikového sexuálního chování rozlišujeme **prevenci specifickou**, která se dále dělí na **všeobecnou primární prevenci** (zasahuje celou třídu/školu: výuka, klíčové kompetence, dlouhodobé preventivní programy, projektové dny), **selektivní primární prevenci** (zaměření na žáky, u nichž jsou přítomny rizikové faktory pro vznik, vývoj různých forem rizikového sexuál. chování) a **indikovanou primární prevenci** (zaměřena na žáky, u kterých se vyskytly projevy rizikového chování). A **prevenci nespecifickou** (rozvoj zdravého klimatu ve třídě/šcole, posilování dobrých vztahů mezi žáky apod.).[49]

Cílem primární prevence je rizikovému chování přecházet, proto je zapotřebí například pružně reagovat na změny ve společnosti. V současnosti je pro děti **primárním zdrojem informací o sexu internet**, posléze vrstevníci. **Relevantní zdroje informací**, tj. rodiče, později i škola, jsou tak **nahrazeny elektronickými zdroji nejrůznější kvality**. [84], [38] K dětem se tak dostávají zkreslené informace o sexualitě a v případě nouze/potřeby hledají pomoc spíše na internetu, než aby se svěřily rodičům/učitelům.[72]

Rodiče a prevence: Sexuální vývoj dítěte probíhá od raného dětství, rodiče jsou ti, kdo **znají své dítě nejlépe**, zároveň **jsou** jeho **vzorem** (modely chování, názory, návyky...)! Měli by jej tedy zcela **přirozeně vychovávat i v oblasti sexuality** (budování tělesné autonomie, umění říci NE, správné pojmenování genitálií /vulva, penis/, poučení o správném x špatném tajemství atp.) a uměrně jeho věku jej seznámit s riziky nevhodného sexuálního chování v reálném světě i v kyberprostoru. To klade **nároky na jejich vlastní kompetence – ať už jde o sexuální výchovu nebo rizika online komunikace**. [13] Klíčem je „**poučený**“ rodič. [13] Namísto je **rodičovská kontrola**, [11], [84] **nevhodný je restriktivní přístup**, zákazy limitují otevřenou komunikaci a vedou k hledání cesty, jak je obejít. Zásadní je **komunikace, informovanost**, poskytnutí **pozitivního vzoru a pěstování vzájemného vztahu** rodič–dítě.

Škola a prevence: Na výchovu rodičů plynule navazují vzdělávací instituce, jež mají svou **nezastupitelnou roli** [10] (obzvláště tam, kde nebyly položeny základy z domova, nebo se objevuje sexuální zneužívání dítěte). Škola musí chránit a prosazovat nejlepší zájmy dítěte. Pro **systematické a kontinuální preventivní působení je zásadní spolupráce s rodiči!** [49] Prevence se odvíjí od **výchovy k reprodukčnímu a sexuálnímu zdraví** [75] (poskytnutí kvalitních informací, poučení o rizicích a možné zranitelnosti, o vhodných či nevhodných projevech sexuálního chování ve vztahu k sobě samému i k druhým lidem atd.), která by měla být **v gesci zejména aprobovaného učitele výchovy ke zdraví**. A zároveň spočívá v **časném poučení o bezpečném užívání digitálních technologií, s nimiž žáci přicházejí do kontaktu dříve než s preventivním působením v rámci školy, a dokonce i rodiny**.

Kvalitní **výchova vedoucí k reprodukčnímu a sexuálnímu zdraví** by měla **probíhat průběžně (nikoliv nárazově!)**, tj. v souladu s obvyklým psychosexuálním vývojem dítěte, přičemž témata, která mají být předávána, by měla být ideálně představena „**ještě před tím, než dítě dosáhne odpovídajícího stupně vývoje, aby bylo připraveno na změny, které u něj nastanou (např. dívka by měla vědět o menstruaci předtím, než ji zažije poprvé)**.“ [80] Dále by měla být **uchopena systematicky** [85] a **komplexně, v širších souvislostech** (aspekty biologické, psychologické, sociální i pedagogicko-didaktické), [105] protože **sexuální vývoj dítěte** je sám o sobě **komplexní záležitostí** a **spektrum forem rizikového sexuálního chování je opravdu široké**. **Holistickému konceptu sexuální výchovy** [58] **odpovídá** i její **definice** podle *Standardů pro sexuální výchovu v Evropě*: „**učení se o kognitivních, emocionálních, sociálních, interakčních a fyzických aspektech sexuality**“.[80] **Prevence** rizikového sexuálního chování je tak **postavena na vytváření zdravých postojů, na podpoře rozvoje informovaných, zodpovědných a bezpečných rozhodnutí**. [105]

Učitelé, rodiče by měli brát v potaz, že je **nevhodné ignorovat otázky dítěte týkající se oblasti sexuality**, a to bez ohledu na jeho věk! Pokud se totiž těmto otázkám budou vyhýbat, vysílají jasný signál, že jde pro ně o nepřijatelné téma k hovoru a jakmile se objeví nějaký problém, dítě neví, na koho se obrátit o pomoc.

JAK POSTUPOVAT, MOŽNOSTI A LIMITY PEDAGOGA

Při komunikaci s rizikově chovajícím se žákem je doporučováno mluvit s ním jako s partnerem, neautoritativně, aby byl rozhovor hlavně o vzájemném naslouchání, vyjádření obav a společném hledání postupných kroků k nápravě.[47] Možnosti pedagoga jsou zde do značné míry limitovány jeho vlastní informovaností, od které se odvíjí schopnost adekvátně reagovat na vzniklý problém. Důležitá je zde spolupráce (kolegové, školní metodik prevence, školní psycholog atd.), viz Síť partnerů, spolupráce v komunitě, kraji.

Pochopení sexuálního chování a jeho determinant u dospívajících je zásadní pro nalezení účinné intervence. Třeba v případě **objevení pornografického materiálu mezi žáky ve škole** je vhodnější místo okamžitého hledání viníka a vyšetřování nastalé situace přemýšlet nad tím, co za vzniklou situací stojí: zvědavost, tabu, o kterém se nemluví („zakázané ovoce“), nedostatek relevantních informací.[21] Ve spojitosti s tím by pak nemělo chybět poučení (sex/vztah ve skutečnosti vypadá úplně jinak) a osvětlení situace adekvátně věku žáka. Vzhledem nárůstu rizik spojených s konzumací a vytvářením pornografického obsahu nezletilými [27] je nezbytné, aby školy zavedly preventivní opatření. **Vzdělávací programy a otevřená diskuse o pornografii a jejích důsledcích** pomohou žákům lépe porozumět a činit informovaná rozhodnutí.[70] Školní psychologové by měli aktivně podporovat zdravé vztahy a poskytovat poradenství pro zajištění bezpečného prostředí.

Podezření na parafilii

Uvědomění si sexuální odlišnosti se často objevuje **v dětském a adolescentním věku**. [96] Diagnostika vyžadující odborné vyšetření [42], [30] bývá v této etapě obtížná. [79] Parafilie totiž zahrnují **rozmanité aktivity** – od spíše neškodných a sociálně obtížných až po nejnebezpečnější trestné činy. [96] Musí se proto **odlišit od normálního sexuálního vývoje** (např. voyeuristické zájmy u dětí a adolescentů nejsou jako parafilie diagnostikovány), [19] což **není v kompetenci učitele**, který by se měl **vyvarovat zbytečnému nálepkování**. [96]

Potenciální nevhodné sexuální/nesexuální projevy u dospívajících mohou být následující: kompulzivní masturbace, emoční nestálost, zvýšená fyzická agresivita (zejména u chlapců), sadistické sexuální fantazie, týrání zvířat, chybění empatie, sebepoškozování – autoagresivita (spíše u dívek), ztížená adaptace atd. [79], [96] Výzkumy naznačují, že jedinci s parafilními preferencemi **zažívají stres, úzkost a deprese v souvislosti s jejich sexualitou**, [7] častá je též **autostigmatizace, potíže se sebeakceptací, sociální izolace**. [60]

Mezi nástupem deviantních sexuálních fantasií a spácháním prvního deliktu (pokud k němu vůbec dojde) uplyne v průměru 5–10 let. [57] Vystává zde tak otázka **důležitosti primární prevence** [42] **spjatá s vysoce citlivým přístupem**. Navzdory problémům v oblasti duševního zdraví totiž **většina osob** v souvislosti se svou sexuální preferencí **pomoc nevyhledá** (jen cca 15 %). Důvodem je strach z deanonymizace a následné stigmatizace ze strany společnosti. K odborníkovi se tedy lidé s parafilii dostanou většinou až ve chvíli, kdy se dopustí problematického sexuálního chování. [60]

Je nutno brát v potaz, že **sexuální chování modifikovat lze** (jedinec nemusí pod vlivem své preference vůbec jednat), zatímco **sexuální preferenci** (fantazie, myšlenky) **nikoliv, ta je celoživotní, trvalá**. [14] Odborná péče pak slouží ke zvládnutí sebekontroly nad tužbami, jejichž realizace povětšinou musí zůstat ve fantazijní rovině, blíže viz Program Parafilik („*Nemůžete za své pocity, můžete za své činy.*“). [65]

Sexting

Rizika sextingu tvoří nedílnou **součást dalších nebezpečných komunikačních jevů**, proto se jejich řešení odvíjí od tohoto faktu. **Ve spojení s kyberšikanou** (vydírání, msta, zesměšnění) postupujeme podle strategie řešení kyberšikany. **U kybergroomingu či kyberstalkingu** strategii řešení v prostředí školy nenacházíme, neboť se jedná o fenomény přesahující její kompetence a měly by být rovnou postoupeny Policii ČR. Sexting je ve své podstatě těsně spjat s problematikou **komerčního sexuálního zneužívání**, zejm. **s dětskou pornografií**, protože mnohé obrazové či video sexty jako dětské porno charakterizovat lze. V zahraničí bývá mnohdy klasifikován jako trestný čin, v rámci České republiky jsou však jednotlivé **případy hodnoceny individuálně** – záleží na povaze pořízeného materiálu a na tom, za jakých okolností vznikl. **Každý případ je tak nutno posuzovat v kontextu**

a dle závažnosti nastalé situace. Škola by tak nejprve měla mít snahu **sexting příliš nekriminalizovat** a pokud nastanou rizika s ním spjatá, měla by být na ně ve svém krizovém plánu připravena a včasné a erudovaně zasáhnout, aby nedošlo k případnému psychickému poškození dítěte. Pokud jde o činnosti, které nastanou mimo vyučování, škola učiní oznámení jiným orgánům. Dále je pak možné, aby škola na takové rizikové činnosti reagovala např. tím, že zařadí příslušnou preventivní činnost. Je třeba brát v potaz, že **pokud dojde k narušení sociálních vazeb dítěte v kyberprostoru, tak je více než pravděpodobné, že se tato skutečnost promítne i do prostředí školy.** Příkladem může být kybernetická šikana, u níž jsou podle výzkumu *České děti v kybersvětě* [39] útočníky vrstevníci obětí, přičemž ve 30 % případů jde o jejich spolužáky ze stejné třídy a v 16,40 % o bývalé přátele. Nelze tedy předpokládat, že mimo školu budou spolužáci obětí šikanovat/kyberšikanovat a ve škole nikoliv.

Reakce školy by měla být následující:

1. **Podpořit a uklidnit oběť.** Stres spojený se zneužitím intimních materiálů (zveřejnění, další šíření) může nabývat enormních rozměrů. Lze očekávat přehnané reakce oběti, jež v případě eskalovaného sextingu mohou vést až k suicidálnímu chování, a protože učitel může být hned po rodičích dítěti nejbližší, může v této oblasti sehrát klíčovou roli.
2. **Zorientovat se ve vzniklé situaci, zjistit související skutečnosti, pokud je to možné a vhodné.** Podstatné je, aby se co nejdříve zajistil závadný obsah a nedošlo k eskalaci sextingu. K tomu je nutné pochopit vzniklou situaci a odhalit, kdo všechno se na ni podílí. Tzn. zjistit, za jakých okolností sextingové materiály vznikly (motiv, příčina), kdo ze školy je do případu zapojen, jakou v něm hraje roli. Dále, kde a u koho se citlivé materiály dítěte nacházejí. S kterým nebezpečným komunikačním jevem jsou spojeny, např. sextortion, kybergrooming atp.
3. **Uchovat důkazy, které jsou v dispozici školy,** např. z lokálního počítače. V případě svědků je pak zapotřebí neodhalit jejich identitu a zajistit jim bezpečí.
4. **Využít odborné pomoci, kontaktovat rodiče oběti i agresora.** Pokud škola zajistí důkazy, může využít podpory odborných externích institucí, např. specializované poradny typu E-Bezpečí, pedagogicko-psychologické poradny aj. Rovněž by měli být informováni rodiče aktérů případu, tedy oběti i útočníka/útočnicků, aby byli poučeni o postupu řešení ze strany školy. V případech, kdy situace přesahuje kompetence školy, je nutné kontaktovat Policii ČR, OSPOD. Rodičům lze poradit, aby využili právních služeb, např. mohou žalovat agresora u občanského soudu za obtěžování, úmyslné vystavování nepříjemným zážitkům, stresu apod.
5. **Na základě konečného verdiktu zvolit odpovídající opatření a realizovat prevenci.** Je nutné po vyšetření celé situace trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (Policie ČR, OSPOD, pedagogicko-psychologické poradny...) a dalších subjektů (rodičů), aby se předešlo opětovnému zneužití a šíření intimních materiálů dítěte. Prevence by měla spočívat např. ve vytvoření sady preventivních materiálů z oblasti rizikového chování na internetu, v přípravě přednášky o důležitosti odpovědného používání moderních technologií, v realizaci projektových dnů zaměřených na tuto problematiku, v začlenění otázky sextingu a jeho rizik do výuky sexuální výchovy, v seznámení žáků s protiprávním jednáním, kterého se mohou u sextingu dopouštět, i s jeho důsledky atd. Podstatná je rovněž vzájemná podpora a spolupráce rodičů a školy, včetně podpory dalšího vzdělávání pedagogů.

Rady pro rodiče jsou obdobné:

1. **Zajistit podporu a bezpečí dítěti**, které by nemělo být rodičem trestáno za to, že za ním s důvěrou přišlo a se svým problémem se mu svěřilo. Pocit bezpodmínečné opory a porozumění ze strany rodičů je pro dítě, obzvláště u sextingu, zásadní.
2. **Zorientovat se ve vzniklé situaci, vyšetřit ji.** Porozumět tomu, co se dítěti stalo a proč. Zjistit, za jakých okolností vznikly sextingové materiály (motiv, příčina), kdo je do sextingu zapojen (spolužák/spolužáci ze školy, kamarád nebo cizí člověk z internetu, přítel/přítelkyně dítěte atp.) a z jakého důvodu. Kde všude se citlivé materiály dítěte nacházejí, např. zda jsou v rukách agresora, který zatím jen vyhrožuje jejich rozšířením, nebo si je spolužáci dítěte přeposlali mezi sebou ve škole či jsou zavěšeny v cloudovém úložišti, na sociální síti atp. To vše může vypovídat o záměrech agresora, od nichž se mimo jiné bude odvíjet intervence rodiče.
3. **Zajistit co nejvíce důkazních materiálů**, pomocí nichž může být odhalena identita útočníka, který vystupuje anonymně nebo se vydává za někoho jiného.
4. **Vyhledat odbornou pomoc, kontaktovat specializovanou instituci, školu, rodiče agresora.** V tomto bodě je cílem okamžitá blokáce intimních materiálů dítěte a jejich stažení z oběhu (např. z mobilních telefonů zúčastněných dětí) a virtuálního prostoru, aby nedošlo k dalšímu sdílení, přeposílání a nekontrolovanému šíření sextů mezi masou lidí. To znamená, že by měl rodič, pokud to bude možné, kontaktovat poskytovatele služby, v jejímž rámci došlo k výskytu šíření, případně sdílení intimních materiálů dítěte. Pokud je známa identita agresora a je jím kamarád/spolužák dítěte, měl by se rodič obrátit na jeho rodiče, aby zajistil blokáci závadového materiálu. Za těchto okolností je vhodné kontaktovat školu a požádat ji o spolupráci při řešení problému. Při podezření ze spáchání trestného činu – komerční sexuální zneužívání (dětská pornografie, dětská prostituce, obchod s dětmi), kybergrooming, kyberstalking, vyhrožování či vydírání – je nutno kontaktovat Policii České republiky.
5. **Nepoužívat nefunkční metodu zákazu práce s digitálními technologiemi.** Tato strategie vzniklou situaci nijak neřeší a nemá ani preventivní efekt.
6. **Požadovat konečný verdikt, vyvodit důsledky a stanovit opatření.** Rodič by měl vždy požadovat konečný verdikt týkající se toho, jak budou pachatelé potrestáni a jaká opatření budou učiněna, aby nedošlo k dalšímu zneužití a šíření intimních materiálů dítěte. V případě, že již nelze šíření sextů zastavit – došlo k rozvoji nekonsenzuálního sextingu, měl by být rodič dítěti oporou a zajistit mu, např. ve spolupráci se školou, odbornou psychologickou pomoc, neboť se bude muset smířit s faktem, že jej dané materiály mohou provázet celým životem, což s sebou nese značná rizika (šikana, kyberšikana, ztráta prestiže atp.).
7. **Spolupráce se školou – preventivní opatření.** I po skončení řešení sextingu ve škole by měl rodič nadále se školou spolupracovat a podpořit její úsilí o zajištění bezpečnosti žáků v této oblasti.

Rady pro oběť:

1. **Snážit se zachovat klid a pachatele neblokovat** z důvodu zachování kompletní komunikace a následného pořízení důkazních materiálů.
2. **Okamžitě ukončit komunikaci s pachatelem, v případě vydírání neposílat peníze, nesdílet nic dalšího!** Nesnažit se pachatele odradit od jeho počínání. Nevyhrožovat, nemstít se! Reakce agresora se většinou odvíjí od zpětné vazby oběti.
3. **Pořídit a uschovat si veškeré důkazy** (screenshoty obrazovky zachycující komunikaci, zálohovat SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu, uložené www stránky atp.), pomocí nichž může být odhalena identita útočnicka. Materiály je nutné schraňovat po delší čas – pachatel se mnohdy odmlčí a po určité době znovu útočí.
4. **Nebát se vyhledat pomoc a co nejrychleji oznámit útok dospělým.** Nezůstávat na takový problém sám, někomu se svěřit, například rodiči, učiteli nebo anonymní poradně na internetu. U sextingových materiálů totiž hraje důležitou roli čas, protože pokud dojde k jejich zveřejnění, může nastat jejich nekontrolované šíření, což posléze znesnadňuje jejich blokaci a stažení z internetu. Většinou je tak zapotřebí přizvat odborníka s vyšší IT gramotností (pracovník specializované poradny, Policie ČR), který je schopen briskně zasáhnout a útočnicka nejen zastavit, ale také odhalit, aby mohl být následně potrestán.

V JAKÉM PŘÍPADĚ VYROZUMĚT POLICII ČR / OSPOD

Škola by měla jednat v nejlepším zájmu žáka (podle školského zákona má za něj zodpovědnost),^[103] spolupracovat s jeho zákonným zástupcem a v případě podezření na sexuální zneužívání či výrobu dětské pornografie kontaktovat OSPOD a Policii ČR.^[49] V případě naplnění skutkové podstaty trestného činu má totiž škola **povinnost trestný čin oznámit nebo jej přezkazit**, blíže viz Legislativní rámec.^[84]

DOPORUČENÉ ODKAZY A LITERATURA

PORADNY

- *Cesta z krize.* (2018) [online]. Dostupné z: <https://www.cestazkrize.net/> – evropská krizová linka pro rodinu a školu: 116 000
- *Dětské krizové centrum.* (2024) [online]. Dostupné z: <http://www.ditekrize.cz> – možnost poradenství (problem@ditekrize.cz; <https://iporadna.cz/elinka-chatova-poradna/>), pomoc v krizi dětem, které jsou týrané, sexuálně zneužívané, nebo mají osobní či jiné problémy
- *Dětství bez násilí.* (2024) In: Centrum LOCIKA. [online]. Dostupné z: <https://www.detstvibeznasilii.cz/> – distanční poradenství, online chat poradna
- *HIV – PREVENCE.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.hiv-prevence.cz/> – bezplatné poradenství na telefonní lince 800 800 980
- *LGBT+ linka.* (2024). [online]. Dostupné z: <https://lgbtpluslinka.cz/> – poradenství, podpora pro LGBT+ osoby a jejich blízké
- *Linka bezpečí, z.s.* (2024) [online]. Dostupné z: <http://www.linkabezpeci.cz> – telefon: 116 111; anonymní a důvěrná podpora a poradenství dětem a dospívajícím v krizových situacích, včetně informací o ochraně soukromí
- *Linka pro rodinu a školu.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.linkaztracenedite.cz/> – pro rodiče, příbuzné, pedagogy, širokou veřejnost
- *Poradna E-Bezpečí.* (2024) [online]. Dostupné z: <http://www.napisnam.cz> – poradenská linka projektu, která je zaměřená na prevenci rizikového chování na internetu
- *proFem – Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí.* (2024) [online]. Dostupné z: <http://www.profem.cz> – online poradna
- *ROSA – Informační a poradenské centrum pro ženy oběti domácího násilí.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/> – bezplatná nonstop linka: 800 60 80 80; online poradna: <https://www.rosacentrum.cz/nase-sluzby/internetova-poradna/>
- *Sbarvouven.cz.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.sbarvouven.cz/> – projekt, online poradna (problematika LGBT+)
- *SexHelp: Parafilik – Linka pro osoby s neobvyklými sexuálními preferencemi.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.parafiliklinka.cz/> – blíže viz *Projekt parafilik*
- *sexhelp – Národní linka pro sexuální a genderové zdraví.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://sexhelplinka.cz/> – telefon: 314 004 002, zřizovatelem je Národní ústav pro duševní zdraví

PREVENCE

- DigiKoalice. Česká národní koalice pro digitální dovednosti a pracovní místa. [online]. In: *Národní pedagogický institut České republiky.* Dostupné z: <https://digikoalice.cz/> – katalog kyberprevence (<https://digikoalice.cz/kyberprevence/>), přehled programů, metodik pro zvyšování bezpečného chování dětí v kyberprostoru
- *IPREV – Interaktivní platforma podpory duševního zdraví a prevence rizikového chování.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.iprev.cz/> – určeno pracovníkům v prevenci ve školství a také širší veřejnosti, včetně rodičů a úředníků
- MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, Petr NOVÁK, Miroslav BARTÁK, Pavel BÁRTÍK et al. (2015). *Prevence rizikového chování ve školství* (2nd ed.). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze v Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-392-1. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/825/1-prevence-rizikoveho-chovani-nahled.pdf>

- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027. (2019). In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf
- Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022–2027. (2022). In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2022-az-2027.aspx>

ANTIKONCEPCE

- *Antikoncepce*. (2024) [online]. Dostupné z: <http://www.antikoncepce.cz>
- DRIÁK, Daniel. *Antikoncepce*. Praha: Galén, 2020. ISBN 978-80-7492-488-0.
- FAIT, Tomáš. *Antikoncepce: průvodce ošetřujícího lékaře*. 3. vyd. Farmakoterapie pro praxi. Praha: Maxdorf, 2018. ISBN 978-80-7345-587-3.

POHLAVNÍ NEMOCI (STD/STI)

- ČDS – Česká dermatovenerologická společnost. (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.derm.cz/>
- ČSAP – Česká společnost AIDS pomoc, z. s. (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.aids-pomoc.cz/>
- MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ. (2023). *Metodický návod k řešení problematiky infekce HIV/AIDS v České republice*. [online]. Dostupné z: https://mzd.gov.cz/wp-content/uploads/2023/01/Vestnik-MZ_01-2023.pdf
- MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ. (2023). *Národní program řešení problematiky HIV/AIDS v České republice na období 2023–2027*. [online]. Dostupné z: <https://mzd.gov.cz/narodni-program-reseni-problematiky-hiv-aids-v-ceske-republice-na-obdobi-2023-2027/>
- *Národní program prevence HIV/AIDS*. (2024) [online]. Dostupné z: <https://aids-hiv.cz/> – rozcestník na *Informace o Národním programu HIV/AIDS V ČR* (www.prevencehiv.cz) a *Testování na HIV v ČR zdarma a anonymně* (<https://tadyted.com/>)
- PrEP Point. (2024). In: *Česká společnost AIDS pomoc*. [online]. Dostupné z: <https://www.chciprep.cz/> – Pre-expoziční profylaxe, tj. preventivní ochrana před HIV
- ZÁHUMENSKÝ, Jozef, David JILICH a Daniela VAŇOUSOVÁ. *Základy moderní venerologie*. Jessenius. Praha: Maxdorf, 2015. ISBN 978-80-7345-429-6.

NÁVYKOVÉ LÁTKY (DROGY)

- GABRHELÍK, Roman, ORLÍKOVÁ, Barbora, a ŠEJVL, Jaroslav. (2019). Příloha č. 1 Návykové látky. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. Dostupné z: <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
- KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. Psyché. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-4331-8.
- Věda a výzkum – Publikace – Monografie. (2024). In: *Klinická adiktologie* [online]. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/monografie-adiktologie#>

PARAFILIE, SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ, NÁSILÍ

- BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Studie. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-091-5.
- BLAŽKOVÁ, Kateřina, Roman PETRENKO a kol. (2024). Příloha č. 5 Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole – doporučené postupy pro pracovníky škol. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*.

Dostupné z: <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny> – obsahuje šablony pro oznámení na OSPOD a Policii ČR a také seznam regionálních odborníků

- *In IUSTITIA*. (2023) [online]. Dostupné z: <https://in-ius.cz/> – zaměření na předsudečné násilí (poradna, vzdělávání)
- *Konsent*. (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.konsent.cz/> – prevence sexuálního násilí a vzdělávání o sexualitě, edukační materiály pro školy aj.
- MILFAIT, René. *Komerční sexualizované násilí na dětech*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-320-8.
- *Projekt parafilik*. (2024) [online]. Dostupné z: <https://parafilik.cz/> – relevantní informace, možnost krizové intervence, poradenství a terapie, on-line poradna, blíže viz <https://www.parafiliklinka.cz/>
- ROBERT, Jocelyne. *Nenech si to líbit!: ochrana dítěte před sexuálním zneužitím*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0340-7.
- RÖHR, Heinz-Peter. *Zneužití: léčba následků sexuálního či emočního násilí*. Spektrum. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0601-9.
- Sexuální násilí na dětech – brožura pro děti, rodiče, odborníky. (2022). In: *Dětské krizové centrum* [online]. Dostupné z: <https://www.ditekrize.cz/app/uploads/2024/06/sexualni-nasili-na-detech.pdf>
- WEISS, Petr. *Poruchy sexuální preference*. Praha: Galén, 2017. ISBN 978-80-7492-310-4.
- WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Psyché. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0929-5.

SEXTING

- DOBEŠOVÁ, Pavla, René SZOTKOWSKI a Kamil KOPECKÝ. *Sexting u žáků na 1. stupni základní školy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. ISBN 978-80-244-6375-9 (print), ISBN 978-80-244-6376-6 (online). Dostupné z: <https://doivup.upol.cz/pdfs/doi/9900/06/5100.pdf>
- *E-Bezpečí*. (2024). Odborné studie, monografie aj. tematické materiály ke stažení [online]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni>
- *Sexting.cz*. (2023). [online]. Dostupné z: <https://www.sexting.cz/>
- SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Pavla DOBEŠOVÁ. *Sexting u českých dětí*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5793-2 (print), ISBN 978-80-244-5794-9 (online). Dostupné z: <https://doivup.upol.cz/pdfs/doi/9900/04/100.pdf>

SEXUÁLNÍ A REPRODUKČNÍ ZDRAVÍ

- CAVANAGH JOHNSON, Toni. *Děti a sexualita – Porozumění přirozeným a problémovým projevům*. (2008). In: *Pěstounská péče – příručky a publikace*. [online]. Dostupné z: http://pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/RaC/Deti_a_sexualita%282008%29.pdf – příručka upravená českým poměrům, určena pro všechny, kteří přicházejí do styku s dětmi mladšími 12 let, jejichž chování je v určitém směru sexualizované
- *Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy*. Brno: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0290-9.
- HŘIVNOVÁ, Michaela. *In Time 1 a 2 – zodpovědně, erudovaně, plánovaně a připraveně k rodičovství* (2020 a 2024) [online]. Dostupné z <https://intime.upol.cz/>; <https://intime2.upol.cz/>
- KOLIBA, Peter, Petr WEISS, Martin NĚMEC a Markéta DIBONOVÁ. *Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetřovatelství*. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2039-0.
- LOONO, z. s. (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.loono.cz/prevence/reprodukcnizdravi> – prevence a osvěta v oblasti zdraví
- Sexuální experimentování dětí – brožura pro děti, rodiče, odborníky. (2018). In: *Dětské krizové centrum* [online]. Dostupné z: https://www.ditekrize.cz/app/uploads/2019/10/sex_experimentovani.pdf

- Standardy pro sexuální výchovu v Evropě. (2017). In: *SPRSV – Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu*, z.s. [online]. Dostupné z: https://www.planovanirodiny.cz/storage/Standardy_pro_sexualni_vychovu_v_Evrope.pdf
- SZÚ – Státní zdravotní ústav. (2024) [online]. Dostupné z: <https://szu.cz/publikace-szu/zdravotne-vychovne-materialy/> – zdravotně výchovné materiály
- ŠULOVÁ, Lenka, Tomáš FAIT a Petr WEISS. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, c2011. ISBN 978-80-7345-238-4.

POHLAVNÍ IDENTITA, SEXUÁLNÍ ORIENTACE

- ČECHOVÁ, Helena a Lada HAJDÍKOVÁ. *Duhová příručka pro vyučující: jak přispívat k bezpečnému a zdravému klimatu v prostředí školy na příkladu prevence homofobní šikany*. Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, 2016. ISBN 978-80-88175-01-8.
- FIFKOVÁ, Hana. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1696-1.
- *Jsme fér – manželství pro všechny*. (2023) [online]. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz/>
- *QUEER GEOGRAPHY*. (2022) [online]. Dostupné z: <https://queergeography.cz/> – porozumění a studium lidské sexuality, genderové identity, souvisejících témat
- PRAGUE PRIDE. (2022) [online]. *Slovníček LGBT+ pojmů*. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/118-slovnicek-v3/file>
- SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. Praha: Pasparta, 2016. ISBN 978-80-88163-09-1.
- SMETÁČKOVÁ, Irena a Richard BRAUN. *Homofobie v žákovských kolektivech: homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách – jak se projevuje a jak se proti ní bránit: doplňkový výukový materiál pro ZŠ a SŠ včetně didaktické aplikace tématu*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-80-7440-016-2. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/udalosti/homofobie_web.pdf
- STAŠEK, Andrea, SEMLEROVÁ, Zuzana, MUSIL, Ondřej, & DOLEŽALOVÁ, Tereza F. (2024). *Queer zdraví: Výzkumná zpráva o zdraví LGBTQ+ lidí v Česku a na Slovensku (2023)* Institut pro psychologický výzkum – INPSY, Masarykova univerzita. Dostupné z: <https://muni.cz/go/qz23>
- SVĚTOVÁ PROFESNÍ ASOCIACE PRO TRANSGENDER ZDRAVÍ. *Standardy péče o zdraví transgender a genderově rozmanitých osob, verze č. 8*. (2022) [online]. Dostupné z: <https://www.nudz.cz/pro-media/ke-stazeni/standardy-pece-o-zdravi-transgender-a-genderove-rozmanitych-osob;> World Professional Association for Transgender Health (WPATH): <https://www.wpath.org/>
- *Trans*parent z. s.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://jsmetransparent.cz/> – organizace, která usiluje o prosazování práv a pozitivních společenských změn ve prospěch transgender, nebinárních a intersex osob

DALŠÍ ZAJÍMAVÉ ODKAZY A LITERATURA

- AI – E-BEZPEČÍ. *Umělá inteligence*. (2024) [online]. Dostupné z: <https://ai.e-bezpeci.cz/>
- *Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pdf UPOL*. (2024) [online]. Dostupné z: <http://prvok.upol.cz> – realizace řady projektů a výzkumů zaměřených na rizikové chování na internetu
- *Persefona*. (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.persefona.cz/> – centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí
- Policie ČR. (2017). *#SayNo! – Celoevropská kampaň proti zneužívání dětí online* [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/sayno-celoevropska-kampan-proti-internetovemu-sexualnimu-natlaku-a-vydirani-deti-rekni-ne.aspx>

- *Safezóna: Centrum pro duševní zdraví a prevenci.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.safezona.cz/> – prevence psychických potíží, interaktivní mapa pomoci, odkazy na odborné služby
- Sexlab: Centrum pro sexuální zdraví a intervence. (2024). In: *Národní ústav duševního zdraví* [online]. Dostupné z: <https://www.sexlabnudz.cz/>
- *Sexuologická společnost.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.sexuologickaspolecnost.cz/>
- *SPRSV – Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, z.s.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>
- *Šance dětem.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/> – internetový portál zaměřený na ohrožené děti v ČR
- Stream: Bezpečně online. (2024). *Seznam se bezpečně! 1, 2, 3.* [online]. Dostupné z: <https://www.stream.cz/seznam-se-bezpecne/seznam-se-bezpecne-1-231352>
<https://www.stream.cz/seznam-se-bezpecne/seznam-se-bezpecne-2-231357>
<https://www.stream.cz/seznam-se-bezpecne/seznam-se-bezpecne-3-231362>
- Česká televize. (2020). *V síti: Radikální dokumentární film o zneužívání dětí na internetu aneb „z lovců se stanou lovení“.* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12360773574-v-siti/21856227079/>
- Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. (2009). In: *Sbírka zákonů* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40> – od 1. 1. 2025 se zákon č. 40/2009 Sb. stane zákonem č. 166/2024 Sb., který obsahuje novelizaci TZ
- *Freya – Institut sexuality a vztahů.* (2024) [online]. Dostupné z: <https://www.freya.live/cs> – práce s tématem sexuality a vztahů u dětí, dospívajících, dospělých s PAS a mentálním znevýhodněním
- PETLANOVÁ ZYCHOVÁ, Věra. *Jak na sexuální výchovu u dětí a dospívajících s PAS.* Praha: Pasparta, 2022. ISBN 978-80-88429-34-0.

POUŽITÉ ZDROJE

- [1] 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10). In: *Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR* [online]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/>
- [2] AMERICAN ACADEMY OF PEDIATRICS. (2016). *Announces New Recommendations for Children’s Media Use* [online]. Dostupné z: <https://pathwayped.com/american-academy-of-pediatrics-announces-new-recommendations-for-childrens-media-use/>
- [3] AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. (2015). Guidelines for Psychological Practice with Transgender and Gender Nonconforming People. In: *American Psychologist*, 70 (9), 832–864. doi: 10.1037/a0039906.
- [4] AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. (2023) [online]. *Sexual Orientation: Bias-Free Language Guidelines.* Dostupné z: <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/bias-free-language/sexual-orientation>
- [5] AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. (2023) [online]. Sexual preference. In *APA Dictionary of Psychology.* Dostupné z: <https://dictionary.apa.org/sexual-preference>
- [6] ARMSTRONG, A., Antonia QUADARA, Alissar EL-MURR & Joe LATHAM. (2017). *The effects of pornography on children and young people: An evidence scan.* Melbourne, Australian Institute of Family Studies. Dostupné z: https://aifs.gov.au/sites/default/files/publication-documents/online_pornography-effects_on_children_young_people_snapshot_0.pdf
- [7] BEIER, Klaus, Dorit GRUNDMANN, Laura KUHLE, Gerold SCHERNER, Anna KONRAD & Till AMELUNG. The German Dunkelfeld project: a pilot study to prevent child sexual abuse and the use of child abusive images.

- In: *J Sex Med.* 2015 Feb;12(2): 529–42. doi: 10.1111/jsm.12785. Epub 2014 Dec 4. PMID: 25471337. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25471337/>
- [8] BROWN, Natalie Bianca, PERAGINE, Diana, VANDERLAAN, Doug Peter, KINGSTONE, Alan a Lori Anne BROTT. Cognitive processing of sexual cues in asexual individuals and heterosexual women with desire/arousal difficulties. In: *PLoS ONE* [online]. 2021, 16(5), e0251074. Dostupné z: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0251074>
- [9] CAPPONI, Věra, Růžena HAJNOVÁ a Tomáš NOVÁK. *Sexuologický slovník*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-7169-115-1.
- [10] ČECH, Tomáš. *Prevence*. In: MIOVSKÝ, Michal, et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování II. 2.*, přeprac. a dopl. vyd. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-393-8.
- [11] Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy (2014). 1. vyd. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-0290-9.
- [12] DOBEŠOVÁ, Pavla a René SZOTKOWSKI. (2024) [online]. Rizikové sexuální chování v kontextu s generativní umělou inteligencí. In: *M. Knytl (Ed.). 32. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice: wellbeing, edukace & sexualita: sborník příspěvků. Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu*. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz/sborniky>
- [13] DOBEŠOVÁ, Pavla, René SZOTKOWSKI a Kamil KOPECKÝ. *Sexting u žáků na 1. stupni základní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. ISBN 978-80-244-6375-9.
- [14] Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů (2015). In: *Ministerstvo zdravotnictví České republiky*. [online]. Dostupné z: https://mzd.gov.cz/wp-content/uploads/wepub/12999/28544/Doporu%C4%8Den%C3%A9_postupy_v_terapii_parafiln%C3%ADch_sexu%C3%A1ln%C3%ADch_delikvent%C5%AF.pdf
- [15] DÖRING, Nicola. (2014). Consensual sexting among adolescents: Risk prevention through abstinence education or safer sexting? In: *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace* [online]. 8(1), 1–15. Dostupné z: <https://cyberpsychology.eu/article/view/4303/3352>
- [16] DRIÁK, Daniel. *Antikoncepce*. Praha: Galén, 2020. ISBN 978-80-7492-488-0.
- [17] ERICKSON-SCHROTH, Laura (ed.). (2014). *Trans Bodies, Trans Selves: A Resource for the Transgender Community*. New York: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-932535-1. Dostupné z: https://transreads.org/wp-content/uploads/2021/08/2021-08-04_610b0e81078aa_TransBodiesTransSelvesAResourcefortheTransgenderCommunitybyLauraErickson-Schrotheditorz-lib.org_.pdf
- [18] FAFEJTA, Martin. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1030-6.
- [19] FIALA, Luděk a Jaroslav ZVĚŘINA. *Moderní postupy v sexuologii*. Edice postgraduální medicíny. Praha: Mladá fronta, 2019. ISBN 978-80-204-5513-0.
- [20] FIFKOVÁ, Hana. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1696-1.
- [21] FRANK, Paulus W., Foujan NOURI, Susanne OHMANN, Eva MÖHLER & Christian POPOW. The impact of Internet pornography on children and adolescents: A systematic review. [2024]. In: *L'Encéphale*. [online]. ISSN 0013-7006. <https://doi.org/10.1016/j.encep.2023.12.004>
- [22] GABA, GHB (2021). In: *Extc.cz – Internetová drogová poradna*. [online]. Dostupné z: <https://www.extc.cz/informace/gaba-ghb>
- [23] GENOVESE, Daniella (2019). Sexting study shows kids starting before they even turn 13 – 'Parents should expect the real possibility that their children may be approached by others'. In: *Fox Business* [online]. Dostupné z: <https://www.foxbusiness.com/lifestyle/sexting-children-study>

- [24] GOV.CZ. (2024). Očkování proti HPV. In: *Portál veřejné správy*. [online]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/kam-dal/zdravi-cesko-informuje>
- [25] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 3., aktualiz. vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
- [26] HŘIVNOVÁ, Michaela. In *Time 1 a 2 – zodpovědně, erudovaně, plánovaně a připraveně k rodičovství* (2020 a 2024) [online]. Dostupné z: <https://intime.upol.cz/>; <https://intime2.upol.cz/>
- [27] CHILDREN'S COMMISSIONER FOR ENGLAND. (2023) [online]. *Growing up with pornography: advice for parents and schools*. Dostupné z: <https://www.childrenscommissioner.gov.uk/blog/growing-up-with-pornography-advice-for-parents-and-schools/>
- [28] Chování sexuální. (2018). In: *Sociologická encyklopedie* [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Chov%C3%A1n%C3%AD_sexu%C3%A1ln%C3%AD
- [29] IN IUSTITIA. *Předsudečné násilí*. (2023) [online]. Dostupné z: <https://in-ius.cz/predsudecne-nasili/>
- [30] International Classification of Diseases 11th Revision – The global standard for diagnostic health information. (2024). In: *World Health Organization* [online]. Dostupné z: <https://icd.who.int/browse/2024-01/mms/en#577470983>
- [31] JACQUESE, Paula (2023). New research highlights pornography's influence on harmful sexual behaviour among children. In: *Police Professional* [online]. Dostupné z: <https://policeprofessional.com/news/new-research-highlights-pornographys-influence-on-harmful-sexual-behaviour-among-children/>
- [32] KABALI, Hilda K., Matilde M. IRIGOYEN, Rosemary NUNEZ-DAVIS, Jennifer G. BUDACKI, Sweta H. MOHANTY, Kristin P. LEISTER & Robert L. BONNER, JR. (2015). Exposure and Use of Mobile Media Devices by Young Children. In: *Pediatrics* [online]. 136(6), 1044–1050. Dostupné z: <https://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/136/6/1044.full.pdf>
- [33] KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4.
- [34] KADLECOVÁ, Tereza, KOSTIHA, Stanislav, MACHÁČKOVÁ, Marcela, PAVLICA, Karel (ed.), PITOŇÁK, Michal, RUMPEL, Aleš, SMETÁČKOVÁ, Irena a Radek ŠOUSTAL. (2020). *Specifika sociální práce respektující genderovou, sexuální a vztahovou rozmanitost – Část 1*. Praha: AMOS repro, spol. s.r.o. 1. vyd. ISBN 978-80-908096-4-2. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace>
- [35] KIRBY, Douglas, Gina LEPORE & Jennifer RYAN. *Sexual Risk and Protective Factors: Sexual Risk and Protective Factors, Factors Affecting Teen Sexual Behavior, Pregnancy, Childbearing And Sexually Transmitted Disease: Which Are Important? Which Can You Change?* (2015). [online]. Dostupné z: https://healtheducationresources.unesco.org/sites/default/files/resources/bie_etr_sexual_risk_protective_factors_en.pdf
- [36] KOLIBA, Peter, Petr WEISS, Martin NĚMEC a Markéta DIBONOVÁ. *Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetrovatelství*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2039-0.
- [37] KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI. (2014). Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu. In: *E-Bezpečí* [online]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/61-vyzkum-rizikoveho-chovani-ceskych-deti-v-prostredi-internetu-2014-prezentace/file>
- [38] KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI. (2017). Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru. Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pdf UP Olomouc. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/96-sexting-a-rizikove-seznamovani-2017/file>
- [39] KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI. (2019). České děti v kybersvětě. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file>
- [40] KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI a Veronika KREJČÍ. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. Monografie. ISBN 978-80-244-

- 4861-9. Dostupné z: <https://vupshop.cz/cs/domu/428-rizikove-formy-chovani-ceskych-a-slovenskych-deti-v-prostredi-internetu.html>
- [41] KOPECKÝ, Kamil, Pavla STRÍLKOVÁ, René SZOTKOWSKI a José-Mária ROMERO-RODRÍGUEZ. (2020). Rizikové výzvy v on-line prostředí. In: *Pediatric pro praxi* [online]. 21(2): 85–89 Dostupné z: <https://pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2020/02/03.pdf>
- [42] KREJČOVÁ, Lucie, Alena MAREČKOVÁ, Kateřina POTYSZOVÁ, Leona PLÁŠILOVÁ a Filip ŠINKNER et al. *Parafilik jako cíl intervencí v oblasti duševního zdraví a prevence sexuální delikvence: situační analýza stavu v ČR: výzkumná zpráva projektu Parafilik*. Klecany: Národní ústav duševního zdraví, Centrum pro sexuální zdraví a intervence, 2023. ISBN 978-80-87142-56-1.
- [43] KRIŠOVÁ, Dagmar a Marcela POLÁČKOVÁ. *Děti to chtěj vědět taky: o respektujících vztazích a sexuálním zdraví*. Praha: Konsent, 2022. ISBN 978-80-11-02449-9.
- [44] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
- [45] LINHART, Jiří a Miloslav PETRUSEK. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
- [46] MADIGAN, Sheri, Anh LY, Christina RASH, Joris VAN OUYTSEL & Jeff TEMPLE. (2018). Prevalence of multiple forms of sexting behavior among youth: A systematic review and meta-analysis. In: *JAMA Pediatrics* [online]. 172(4), 327–335. Dostupné z: <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2017.5314>
- [47] MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví*. 2., aktualizované vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5351-5.
- [48] MASSEY, Kristina, Jan BURNS & Anke FRANZ. *Young People, Sexuality and the Age of Pornography*. In: *Sexuality & Culture* [online]. (2021) 25: 318–336 Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/342912253_Young_People_Sexuality_and_the_Age_of_Pornography
- [49] MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, Petr NOVÁK, Miroslav BARTÁK, Pavel BÁRTÍK et al. (2015). *Prevence rizikového chování ve školství* (2nd ed.). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze v Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-392-1. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/825/1-prevence-rizikoveho-chovani-nahled.pdf>
- [50] MITCHELL, Kimberly J., David FINKELHOR, Lisa JONES & Janis WOLAK. (2012). Prevalence and characteristics of youth sexting: a national study. In: *Pediatrics* [online]. 129(1), 13–20. Dostupné z: <http://unh.edu/ccrc/pdf/CV237.pdf>
- [51] MUDr. Petra Sejblová: Virtuální prostor přináší rizika, sexuální výchova by na ně měla včas upozornit. (2020) In: *Fakultní nemocnice Brno*. [online]. Dostupné z: <https://www.fnbrno.cz/mudr-petra-sejbalova-virtualni-prostor-prinasi-rizika-sexualni-vychova-by-na-ne-mela-vcas-upozornit/t6793>
- [52] MYSLIVEČEK, Jaromír. *Základy neurovědy*. 3., aktualizované vydání. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2022. ISBN 978-80-7684-007-2.
- [53] Na pornu od šesti let. Českým dětem hrozí setkání s predátory i závislost. (2020) In: *iDNES*. [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/porno-deti-riziko.A201103_205841_domaci_cern
- [54] NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. (2024). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: návrh RVP k veřejné konzultaci. PRACOVNÍ VERZE*. [online]. Dostupné z: <https://revize.rvp.cz/files/2024-03-28-rvp-zv-textova-podoba-vczduvodneni.pdf>
- [55] Nemocnice Pardubického kraje (2023). *Pohlavní choroby na vzestupu. Pardubická nemocnice chystá osvětovou kampaň pro školy*. [online]. Dostupné z: <https://pardubice.nempk.cz/novinky/pohlavni-choroby-na-vzestupu-pardubicka-nemocnice-chysta-osvetovou-kampan-pro-skoly>
- [56] NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HŘÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012. ISBN 978-80-261-0115-4.

- [57] PICHÉ, Lyne, Jeffrey MATHESIOUS, Patrick LUSSIER & Anton SCHWEIGHOFER. (2018). Preventative Services for Sexual Offenders. In: *Sexual Abuse*, 30(1), 63–81. Dostupné z: https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1079063216630749?casa_token=Nx17ilgJmyQAAAAA%3AMRQqlybsMm3grue4NrDJbS4o3hWID0wxhaSbtP2VWT8-mU8SUewfGwEr_rarwWE8CRV3ISuhrs8
- [58] PONZETTI, James J., Jr. (Ed.). (2016). *Evidence-based approaches to sexuality education: A global perspective*. Routledge, 1st edition. 408 p. ISBN 978-1138800700.
- [59] Pornografie jako zabiják vztahů? (2020). In: *Fakultní nemocnice Brno*. [online]. Dostupné z: <https://www.fnbrno.cz/pornografie-jako-zabijak-vztahu/t6259>
- [60] POTYSZOVÁ, Kateřina, Lucie KREJČOVÁ, Pavla DOLEŽALOVÁ, Leona PLÁŠILOVÁ, Marek NAVRÁTIL a Kateřina KLAPILOVÁ. *Parafilie: Praktický průvodce pro zdravotníky. První kontakt a jak dál*. Klecany: Národní ústav duševního zdraví, Centrum pro sexuální zdraví a intervence, 2023. ISBN 978-80-87142-59-2.
- [61] PRAGUE PRIDE z. s. (2022) [online]. *Metodika pro práci s genderově, sexuálně a vztahově rozmanitými lidmi se zdravotním znevýhodněním pro personál ve zdravotnictví* [Příručka]. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/137-metodika-prace-s-genderove-sexualne-a-vztahove-rozmanitymi-lidmi-se-zdravotnim-znevychodnenim-pro-personal-ve-zdravotnictvi/file>
- [62] PRAŠKO, Ján a Ondřej TROJAN. *O milování s důvěrou a láskou*. Psychologie pro každého. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-247-0063-8.
- [63] PROCHÁZKA, Ivo. *Co je chemsex* (2024). In: CHEMSEX – První pomoc (vytvořeno za finanční podpory Úřadu vlády České republiky a Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky). [online]. Dostupné z: <https://www.chemsex.cz/co-je-chemsex>
- [64] PROCHÁZKA, Přemysl. *Venerologie: 100 otázek a odpovědí, které vám pomohou nenakazit sebe a své blízké pohlavní chorobou*. Beroun: Machart, 2022. ISBN 978-80-7656-040-6.
- [65] *Projekt parafilik* (2024). [online]. Dostupné z: <https://parafilik.cz/>
- [66] První setkání s pornografií u dítěte koliduje s časem, kdy dostane první telefon, říká výzkumnice. (2022) In: *Radio Wave*. [online]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/prvni-setkani-s-pornografiu-u-ditete-koliduje-s-casem-kdy-dostane-prvni-telefon-8861346>
- [67] QUADARA, Antonia, El-Murr ALISSAR and Joe LATHAM (2017). *Online pornography: Effects on children & young people: An evidence scan*. Melbourne, Australian Institute of Family Studies. [online]. Dostupné z: https://aifs.gov.au/sites/default/files/publication-documents/online_pornography-effects_on_children_young_people_snapshot_0.pdf
- [68] REID CHASSIAKOS, Yolanda (Linda), Jenny RADESKY, Dimitri CHRISTAKIS, Megan A. MORENO & Corinn CROSS. (2016). Children and Adolescents and Digital Media. In: *Pediatrics* online. 138(5), e1–e18. Dostupné z: <https://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/138/5/e20162593.full.pdf>
- [69] Reprodukční zdraví (2024). In: *Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE's organisation)*. [online]. Dostupné z: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1079?language_content_entity=cs (Source of definition: International Conference on Population and Development – ICPD (1994). Program of Action. UN Doc. A/CONF.171/13 1994, Chap. 7. A.)
- [70] ROBB, Michael B., CALDWELL, Jennifer a John H. N. FISHER. (2022). [online]. Teens and pornography. In: *Common Sense Media*. Dostupné z: <https://www.common sense media.org/sites/default/files/research/report/2022-teens-and-pornography-final-web.pdf>
- [71] ŘEZNIČKOVÁ, Aneta. (2018) *Většina dětí dostane mobil v první nebo druhé třídě, ukazuje průzkum*. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/mobilni-telefony-deti-zakladni-skola-pruzkumrodice.A180830_194947_ekonomika_mpl

- [72] SBlog (2018). Film Na hory z produkce Seznam se bezpečně upozorňuje na problematiku kyberšikany. In: *Seznam.cz* [online]. Dostupné z: <https://blog.seznam.cz/2018/05/film-na-hory-z-produkce-seznam-se-bezpecne-upozornuje-na-problematiku-kybersikany/>
- [73] Sexual and Reproductive Health and Research (SRH) (2024). In: *World Health Organization*. [online]. Dostupné z: <https://www.who.int/teams/sexual-and-reproductive-health-and-research/key-areas-of-work/sexual-health/defining-sexual-health>
- [74] Sexual health and its linkages to reproductive health: an operational approach (2017). In: *World Health Organization*. [online]. Dostupné z: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/258738/9789241512886-eng.pdf?sequence=1>
- [75] Sexual health. (2024). In: *World Health Organization*. [online]. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/sexual-health#tab=tab_1
- [76] Sexuální zdraví (2024). In: *NZIP – Národní zdravotnický informační portál* [online]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/141-sexualni-zdravi>
- [77] SCHLENDER, Brent & Rick TETZELI. (2015). *Steve Jobs: zrození vizionáře*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. (Přeložil Daniel Helekal, Martin D. Antonín). ISBN 978-80-247-5509-0.
- [78] Sociologická encyklopedie – promiskuita (2017). In: *Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Promiskuita>
- [79] SPILKOVÁ, Jana. Sexuologické problémy u dětí. In: *Pediatric pro praxi* [online]. 2013, roč. 14, č. 2, s. 78–80. Dostupné z: <https://www.solen.cz/pdfs/ped/2013/02/02.pdf>
- [80] Standardy pro sexuální výchovu v Evropě. (2017). In: *SPRSV – Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, z.s.* [online]. Dostupné z: https://www.planovanirodiny.cz/storage/Standardy_pro_sexualni_vychovu_v_Evrope.pdf
- [81] Státní zdravotní ústav (2024). *Účinky alkoholu v kombinaci s dalšími látkami*. [online]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/779-ucinky-alkoholu-v-kombinaci-s-dalsimi-latkami>
- [82] SULER, John (2004). The Online Disinhibition Effect. In: *The Psychology of Cyberspace* [online]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/8451443_The_Online_Disinhibition_Effect
- [83] SVĚTOVÁ PROFESNÍ ASOCIACE PRO TRANSGENDER ZDRAVÍ. *Standardy péče o zdraví transgender a genderově rozmanitých osob, verze č. 8*. (2022) [online]. Dostupné z: <https://www.nudz.cz/pro-media/ke-stazeni/standardy-pece-o-zdravi-transgender-a-genderove-rozmanitych-osob>
- [84] SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Pavla DOBEŠOVÁ. *Sexting u českých dětí*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5793-2. Dostupné z: <https://doivup.upol.cz/pdfs/doi/9900/04/100.pdf>
- [85] ŠILEROVÁ, Lenka. *Sexuální výchova: jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. Pro rodiče. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0291-6.
- [86] ŠRÁMKOVÁ, Taťána. *Sexuologie pro zdravotníky*. Praha: Galén, 2015. ISBN 978-80-7492-162-9.
- [87] ŠTRUNC, Pavel. (2018). Sexuoložka Fifková: Závislost na pornu a masturbaci je obrovský problém, bojím se o muže. Videorozhovor. In: *Reflex* [online]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/video/86392/sexuolozka-fifkova-zavislostna-pornu-a-masturbaci-je-obrovsky-problem-bojim-se-o-muze.html>
- [88] ŠULOVÁ, Lenka, Tomáš FAIT a Petr WEISS. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, c2011. ISBN 978-80-7345-238-4.
- [89] TURČAN, Pavel, Pavel POKORNÝ a Tomáš FAIT. *Sexuologie pro urology a gynekology*. Jessenius. Praha: Maxdorf, c2012. ISBN 978-80-7345-291-9.
- [90] **UNAIDS**. (2022) [online]. *Report by the NGO Representative: Undetectable = Untransmittable = Universal Access (U=U=U), a foundational, community-led global HIV health equity strategy*. [online]. Geneva:

- UNAIDS. Dostupné z: https://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/PCB51_NGO_Report_Final_112322.pdf
- [91] UNICEF (1989). Úmluva o právech dítěte. In: *Zákony pro lidi* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>
- [92] Většina dětí dostane mobil v první nebo druhé třídě, ukazuje průzkum. (2018) In: *iDNES*. [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/mobilni-telefony-deti-zakladni-skola-pruzkum-rodice.A180830_194947_ekonomika_mpl
- [93] Vyhláška č. 306/2012 Sb., o podmínkách předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a o hygienických požadavcích na provoz zdravotnických zařízení a vybraných zařízení sociálních služeb (2012). In: *Zákony pro lidi* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-306>
- [94] WEISS, Petr. Poruchy pohlavní identity. (2012). In: *Psychiatrie pro praxi* [online]. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2012/03/03.pdf>
- [95] WEISS, Petr. *Poruchy sexuální preference*. Praha: Galén, 2017. ISBN 978-80-7492-310-4.
- [96] WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.
- [97] WHAT is bodily autonomy? (2023). In: *United Nations Population Fund* [online]. Dostupné z: <https://www.unfpa.org/sowp-2021/autonomy>
- [98] Women's Sexual And Reproductive Health And Rights In Europe (2021). In: *Commissioner for Human Rights* [online]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/women-s-sexual-and-reproductive-rights-in-europe>
- [99] World Health Organization. (2024). *HIV and AIDS: Questions and Answers*. [online]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/hiv-aids>
- [100] ZÁHUMENSKÝ, Jozef, David JILICH a Daniela VAŇOUSOVÁ. *Základy moderní venerologie: učebnice pro mezioborové postgraduální vzdělávání*. Jessenius. Praha: Maxdorf, 2015. ISBN 978-80-7345-429-6.
- [101] Zákon č. 258/2000 Sb., Zákon o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů (2000). In: *Zákony pro lidi* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258>
- [102] Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník (2009). In: *Sbírka zákonů* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>
- [103] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) (2004). In: *Zákony pro lidi*. [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>
- [104] Zákon České národní rady o umělém přerušení těhotenství č. 66/1986 Sb. (1986). In: *Zákony pro lidi* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1986-66>
- [105] Zpráva o stavu sexuálního a reprodukčního zdraví a práv v EU v rámci zdraví žen (2021). In: *Evropský parlament* [online]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0169_CS.html
- [106] ŽIŽKOVÁ, Kamila. *Vulva není vagína: průvodce nejen ženským klínem*. Brno: CPress, 2023. ISBN 978-80-264-4978-2.